Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 онои декабриин 21-нээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1992 АВГУСТ 13

Зунай үлүү адаг нарын 15 ЧЕТВЕРГ гарагай 5 № 156 (18515) сэн 6 мүн

Редакторай булан

ЭРХИМ БАЯН — ҮРИ ХҮҮГЭД

...сэн мэргэн арадай хэлэнээр ...үри хүүгэдэнэ, уг залгамжал...тан дэлхэй дээрэ хэжэ ябаха...немнай үргэлжэлүүлэн ябаха ...үнэтэй юумэн үгы байгаа. ...уб ааб даа. Уг залгамжал...жалан дэ. манай юртэмсэ ...ндарал нэлбаржа, хүгжэжэ ...ом.

...алтагүй. Дэлхэйн оршон соо ...нижэ, нинджэ, тамаржа, ур...н бухы юумэн жама ёнынр үдэнэ, ами нанай таналшадашье үргэлжэлэлоо ...ө түрэнэ гэшэ. Аминды бү...ө уг зорилгонь энэл ха юм ...ямар нэгэ нэжэг байха юм ...хаш даа...

...ймаршье хүндэ сагай болоо ...нимэл хэмжээтэйгээр зон ...уг залгамжалга тухай ходо ...кэ, эсэгээ хүндэлжэ, үхи хүү...эдүйгоор, найн нургаалтай...дүреодэ, гарынь— ган...ргэхэ гэжэ оролдодог лэ бай...ү? Тиигээ даа!

...демографиин талаар мүнөө ...найдал нанаа зобооно. Хитад ...ойнгоо олошоролгые хорил...ан хизаарлажа байхадань, ма...ублика соо тад ондоо байдал ...йна ха. Энэнние элдэб тоо, ...гудаар гэршэлхэдэ болохол ...

...оной турша соо Буряад ...рон 16,9 мянган үхибүүн түрөө. 1990 онойхидо орходоо 2,3 ...үсөөн болоно. Харин 1987 он...улха болоо haa, аяар 7 мян...нэн байна.

...ан хүнние абаад харахада, хэ...үн түрөө габ? 1987 ондо 23,3, ...о 18,2, 1991 ондо 15,9, 1992 ...рь нюнь соо оройдоо 14,3 бо...йха юм. Иигээд харахада, тус ...тон залан шууд, саг үргэл...жэ шанартай боложо байна ...

...удые түрэлгын үсөөрэлгэ бү...туудта хабаатай. Үнгэрхэдөө ...хотодо болон хүдэлмэришэ...сёлогто нанаа барагшадайнь тоо ...нан үхибүүдхээ олон болобо. ...ан энэнэй заримшье haa, шал...дынь тодоруулаад үзөө haa, ...ааб? Үзэл даа...

...түүн, 20—29 нанатай эхэнэр...өөн болоhон ушар энээндэ нү...гэжэ нанагдана. 1985 ондо 68,7 ...нимэ залуу эхэнэрнүүд байнан ...91 ондо 73,4 мянган болотороо ...олоо ха юм.

...дэбэр, энээнэй хажуугаар со...кономическа оршон байдалай ...дайнанинь, муудажа байнаниинь ...тагануудай нэгэл болоно.

...ньше, үхибүү тэжээхын, хүнөө ...гоор ехэ оолгохы тулада му...ехэ юумэн хэрэгтэй. Эдеэ хоол, ...хунар, нааданай үнэтэй болоо. ...ирь ясли садай түлбэри ур...ргуулида, институт, училищи, ...дэ нургаhенайгаа түлөө мүн ...г болохо хэбэртэйбди.

...ехэ гарганануud зарим түрэл...йлгана. Тиихэдэ тэдэнэр эүб ...Юуб гэхэдэ, үнэ сэнгэй дээшэ...лин хүдэнэй ургалтаhаа хэдэн ...ардаг» байна бшуу. Энэ ушар...хорооньше, бодолгото болохо баа...дэнемнай балайшье гайхалтай ...даа.

...ушарта, илангаана залуу бүлэ...мэл үнэбүүтэй боло гэмэ айл...ан хүнэ байдалда ороно. Тэдэ...мал ...о ядака, гэр байраар ...ө, ...ооньшье хаана хүрэ...даа? И... оршон байдалда үхи ...й үсөөнөөр гаража байнаниинь ...тон болоhон нэнги. Зүгөөр... балайшье «ойлгохо» дуран хү...шэнги байха юм.

...графическа асуудалай тон шу...бэн болохо тус асуудал саашань ...Тиихэдэ бусад ондоо хажуу...адаглаад, шэнжэлээд үзэхэ бай...эли ааб даа. Жэшэлхэдэ, 1981 1987 он болотор бүлэ соохи хо...болон гурбадахи үхибүүдэй түрэлгын олон боложо байнаниинь элеэр харагдаа hэн.

Зүгөөр 1988 онhоо эхилээд, байдал эрид хүөнлжа захалаа бэлэй. Онсолходо, 1987 онтой сасуулхада, 1991 ондо бүлэ соо хоёрдохи үхибүүдэй гаралга 39,2, гурбадахинуудай түрэлгэ 47,6 процентээр хороо бэлэй. Энэ баhал социально-экономическа байдалай ехээр муудаhанние, общество дотор уналгын эрид хурсадаhанние тодоор гэршэлэн харуулна. Тэрэл зуура манай республика соо ажаhуугшад үхибүүдтэ дурагүй болошоо гээд хэлэжэ яашье болохогүй ааб даа.

1991 ондо түрэhэн үхибүүдэй хоёрдохи бүхэнниинь бүлэ соогоо эгээл түрүүшын, гурбадахи бүхэнниинь хоёрдохи, долоодохи бүхэнниинь гурбадахи, ороидоо юhэдэхи бүхэнниинь дүрбэдэхи, табадахи гэхэ мэтын байгаа юм. Иигэжэ олон үхибүүдтэй бүлэнүүд үгы шахуу болохонь хаяа? Гуниигтайл даа. Юуб гэхэдэ, үсөөн тоотой буряад арадта илангаяа аюултай, hанаа зобоомо байна бшуу.

Юундэ иигэжэ хэлэнэбши гэхэдэ, үхибүүдэй үсөөнөөр гарахадань, манай угсаата зоной тоо олошорхогүй, улам саашаа болоходоо, залуу зонойнь тоо үсөөрэ үсөөрhөөр үндэр hанатайшуулынь дилэнхи олониинь болохол. 70 гаран онуудаар англи яhатан эгээн «үндэр» hанатай нации болоо гээд уншаагша hэм.

Бүхы зонойнь аяар 50 гаран процент табиниhаа дээшэ hанатай болоод байгаа ха юм. Энээнэй гол шалтагаан хадаа үхибүүдэй үсөөнөөр түрэдэг бололго. Юундэ нимэ болооб гэхэдэ, айхабтар ехэ үрбанизаци, промышленностин хэмгүйгөөр хүгжэлгэ, ажаhуудалда улам ехээр ушардаг болоhон бэрхэшэлнүүд мүн хаш гэжэ ойлгошо hэм.

Манай общество дотор тогтоhон таарамжагүй, муу байдалhаа уламжалhан hанаа бүри ехээр зобоомоор тоо, баримтануud бии. Хараад үзэе.

1991 ондо 4,4 мянга үхибүүдые ганса эхэнэрнүүд түрөө гээд бүридхэлдэ абтаба. Эдэ хүүгэдэй хахадынь лэ эсэгтэй гэгдээ, нүгоодүүлэйнь эсэгэнэртэй байhыень гансал эхэнүүдынь баталаа.

Нёдондо түрэhэн 694 үхибүүдэй эхэнүүдынь үшөө 18-тай болоодүй, 294-ниинь хадамда гараагүй эхэтэй, харин 32 хүбүүд, басагадай эхэнүүдынь 16 наhа гүйсөөгүй байха юм.

Үнэхөөрөөшье, hанаа ехэхэнээр зобоомо тоонуud байна даа. Эдээнние харахадаа, манай обществые дайраhан үбшэнгүүд тон гүнэгы, шанга, удаан болзорой хэлбэритэй гээшэ гү гээдшье ухаанда орохо юм. Юуб гэхэдэ, гансашье hуудал байдалай муудаhан ушар эдэ бүгэдын шалтагаан болоно бэшэ, харин хүнэй ухаан бодол, зүрхэ сэдьхэл соо болоhон хубилалтануud муу нүлөөтэй байна гээшэ ха.

Саашань хэлэхэдэ, ёйл бүлэ болохо ябадалнуud үсөөржэ, үхибүүдэй түрэлгын хомор бололгодо баhал нүлөөлнэ. 1991 оной турша соо 8,9 мянган шэнэ айл мүндэлөө hэн. Харин 1992 оной түрүүшын хахад соо нёдондоноймхиноо 475-аар үсөөн хүбүүд, басагад хуби заягаа нилүүлээ. Тэрэл зуура hалаhан айлнуудай тоо 117-гоор олошорhон байха юм.

Эдэ бүгэдын хажуугаар наhа барагшадай тоогой олошорхо хэлбэритэй байнаниинь анхарал татана. Жэшээлхэдэ, 1991 ондо 1000 хүн бүхэндэ абаад харахада, 9,2 хүн наhа бараhан hаа, 1987 ондо 8 хүн байгаа юм. Иигэжэ демографическа тоо, баримтануудые хаража үзөөд, манай обществын үбшэн байhаниие тодоор хараха арга олдохо юм байна.

Гэбэшье мүнгэ, зөөри зөөшэ олохо гээшые урдаа барилан сагта, илангаяа залуушуулда, эдэ бүгэдэ hүүдэр, наранай элшэнүүд доро манан болон дэгдэхэ шүүдэр, хэзээнэйшье сагта «Эрхим баян — үри хүүгэд» байха гэжэ hануулха дуран хүрэнэ.

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

Адууhа малда — бардам хүрэхэ тэжээл

ЭМХИТЭЙГЭЭР ОРОБО

— Таряашадай «Восточные Саяны» ажахын үбhэшэд июлиин тэн багаар үбhэндөө ороо hэн. Тэдэнэр нэн түрүүн намагтай, уhатай газарнуудайнгаа ногоо хуряана.

Таhархайн отделениин үбhэшэдэй звенонуудые В. Р. ба А. Н. Ардановуud, С-Д. Н. Пидуев, В. Г. Булгутов, Д. Н. Банчиков гэгшэд хүтэлбэриилдэг юм. Тэдэнэр Шожой, Маланхан, Гомбо, Шанди, Шарлай, Жаргамай гэhэн намаг налхи тус тус сабшалангуудhаа 500-гаад центнер үбhэ хуряаха түсэбтэй.

Тиихэдэ В. Л. Хусаевай гэр бүлын үбhэшэдэй звено жэл бүри 150—200-гаад центнер hайн шанартай үбhэ хуряажа ажахыдаа тушаадаг заншалтай юм. Эдэнэр мүнөө аяар гурбан hүри табяад байна.

Мүн хуурай-hубагайхид, тусхайлбал, С-Д. С. Будаевай, Г. Ш. Ошоровой, С. И. Ханхаевай, А. Б. Будаевай, С. Б. Фомкиновой лаадаг звенонуud үбhэ хуряалгаяа баhал эдэбхитэйгээр эхилэнхэй.

Тус ажахы дүн хамта 8000 центнер үбhэ хуряажа абаха түсэбтэй юм. Гэхэтэй хамта, хэрбээ үбhэшэдэй декадынгаа түсэб үлүүлэн дүүргэбэлнь, центнер үбhэн бүхэндэнь 5 түхэриг нэмэлтэ мүнгэн түлэгдэхэ юм. Үбhэ хуряалгын hүүлээр 1-дэхи сортын үбhэндэ 130, хоёрдохи сортын үбhэндэ 120 түхэриг мүнгэн түлэгдэхэ байна.

Б. БИРБАЕВ.

Хада уулын, ой тайгын баhанай хайлахада хабарзунай үертэ Баргажанай гол соохи сабшалан жэл бүри шахуу уhанда абтажа, эндэхи ажахынуудта горитойхон хохидол ушаруулдаг гээшэ.

Энэ жэлдэшье үбэлынь саhан ехэ байгаал. майн, июниин халуун соогуур тэрэнь ехээр хайлажа, Баргажан гол, мүн олон тоото жэжэ hуудые үерлөөд, нилээд ехэ сабшалан уhанда абтаhан байна.

Ехэнхи сабшалангуудай ногооной муу бэшээр ургаашье hаань, үерhөө боложо, ажахынууд hая болотор үбhэндөө орохо аргагүй байгаа. Энээнэй хажуугаар элдэб юумэнэй дутуу дунда байhан дээрэhээ үбhэ хуряалгын техникэ, зэмсэг зэрэ бэлэн болгогдоогүй байжа хойшолуулаа.

Хүдөө ажахын управлениин ахамад агроном В. Б. Ринчиновой хэлэhэнэй ёhоор, Баргажанай, Шитханай совхозуудта, Карл Марксын нэрэмжэтэ, Уланай, Хилганын совхозуудта үбhэшэдэйнь олонхи звенонуud сабшаландаа гараа.

Түрүүшын ээлжээндэ уhанда абтаhан, үшөөшье абтажа болохоор газарнуудай ногоон сабшагдана. Ушарынь юуб гэхэдэ, түрүүшын үерэй уhан hабхаржа, ехэнхи сабшалан яhала хуурай болоод байна бшуу. Энэ hамбааанда үбhыень түргэн сабшажа, хуряажа абаагүй hаа, иигээд хура бороогой ехэ оробол уhан дахин үерлэжэ болохо ха юм.

Байгша ондо районой ажаолохон косилка, тармуур, илангаяа пресс-подборщигууд, үбhэ зөөдэг, сомодог түхеэрэлгэнүүд мүнөө хүрэтэр бэлэн болгогдоогүй.

Үертэ ехэ хохидоогүй Шитханай таряашадай ажахынуудай нэгэдэллэ (совхоз байhанаа hая шэнээр эмхидхэгдээ) даб дээрэ үбhэ хуряалгын хүдэлмэри муу бэшээр ябуулагдана. Нэгэдэлэй түрүүлэгшэ М. М. Бакировай хэлэhэнэй ёhоор, байгша ондо эндэхид 30 мянган центнерhээ бага бэшэ үбhэ нөөсэлхэ аргатай. Эндэ оньhожоруулагдамал 4 звено үбhэндэ оронхой.

— Урданhаа хойшо районой газар дээрэхи бухы предприяти, организаци, эмхи зургаануud, хүн зон энэ халуун хүдэлмэридэ хаба шадалаараа хабаадалсадаг байhан. Энэ заншал мүнөөшье алдагдаха ёhогүй гээд hананабди, найданабди. Үбhэ тэжээл бэлэдхэлгэ—хүдөөгэй бухы хүн зондо хабаатай ажал ха юм,—гэжэ районой хүдөө ажахын управлениин начальник В. Г. Гонгаров хэлэнэ.

Н. УГРЮМОВ, «Правда Бурятии» газетын корр.

ХАЖУУРАЙ ХАНХИНААН ЗЭДЭЛЭЭШЬЕ hАА..

Гол горхонууд үерлөөд, нилээд ехэ сабшалан уhанда абтаhан байна.

Ехэнхи сабшалангуудай ногооной муу бэшээр ургаашье hаань, үерhөө боложо, ажахынууд hая болотор үбhэндөө орохо аргагүй байгаа. Энээнэй хажуугаар элдэб юумэнэй дутуу дунда байhан дээрэhээ үбhэ хуряалгын техникэ, зэмсэг зэрэ бэлэн болгогдоогүй байжа хойшолуулаа.

Хүдөө ажахын управлениин ахамад агроном В. Б. Ринчиновой хэлэhэнэй ёhоор, Баргажанай, Шитханай совхозуудта, Карл Марксын нэрэмжэтэ, Уланай, Хилганын совхозуудта үбhэшэдэйнь олонхи звенонуud сабшаландаа гараа.

Түрүүшын ээлжээндэ уhанда абтаhан, үшөөшье абтажа болохоор газарнуудай ногоон сабшагдана. Ушарынь юуб гэхэдэ, түрүүшын үерэй уhан hабхаржа, ехэнхи сабшалан яhала хуурай болоод байна бшуу. Энэ hамбааанда үбhыень түргэн сабшажа, хуряажа абаагүй hаа, иигээд хура бороогой ехэ оробол уhан дахин үерлэжэ болохо ха юм.

Байгша ондо районой ажаолохон косилка, тармуур, илангаяа пресс-подборщигууд, үбhэ зөөдэг, сомодог түхеэрэлгэнүүд мүнөө хүрэтэр бэлэн болгогдоогүй.

Үертэ ехэ хохидоогүй Шитханай таряашадай ажахынуудай нэгэдэллэ (совхоз байhанаа hая шэнээр эмхидхэгдээ) даб дээрэ үбhэ хуряалгын хүдэлмэри муу бэшээр ябуулагдана. Нэгэдэлэй түрүүлэгшэ М. М. Бакировай хэлэhэнэй ёhоор, байгша ондо эндэхид 30 мянган центнерhээ бага бэшэ үбhэ нөөсэлхэ аргатай. Эндэ оньhожоруулагдамал 4 звено үбhэндэ оронхой.

— Урданhаа хойшо районой газар дээрэхи бухы предприяти, организаци, эмхи зургаануud, хүн зон энэ халуун хүдэлмэридэ хаба шадалаараа хабаадалсадаг байhан. Энэ заншал мүнөөшье алдагдаха ёhогүй гээд hананабди, найданабди. Үбhэ тэжээл бэлэдхэлгэ—хүдөөгэй бухы хүн зондо хабаатай ажал ха юм,—гэжэ районой хүдөө ажахын управлениин начальник В. Г. Гонгаров хэлэнэ.

Н. УГРЮМОВ, «Правда Бурятии» газетын корр.

ҮБhЭШЭД ЯАРАНА

Фоторепортаж

Уужам талын ээрэлгээндэ үбhэ хуряалгын эршэтэй халуун ажалай бусалжа, олон зоной зэргэ хүдэлжэ байхань урматайл даа.

hаяшаг бидэ Яруунын районой «Улаан-Туяа» колхозой сабшалан дээгүур ябаабди. Эндэ үбhэшэд сүлөөгүй ажаллажа байгаа hэн. Талаан болоходоо бригадир Бадма-Доржо Цыбиков трактортаа техническэ харуулhа хэжэ, отогтоо байба. Тиигээд хэдэн үгэ андалдажа, ажалаарнь hонирхохон байнаб.

— Миниий бригада арбан хүнhөө бүридэнэ. 10 трактортайбди. Үбhэшэд яhалашье оролдожо хүдэлнэ. Залуушуулнай шадабритай ахашүүл зонhоо гээгдэнэгүй. Нёдондо Нарhатын СПТУ дүүргэhэн Дмитрий Ружанский, Хубита Цыренов, мүнөө hургуулида hуража ябаhан Түмэн Дамдинов гэгшэд үбhэн дээрэ ямаршье хүдэлмэри ядамаргүй хэжэ шадаха байhанаа ажалаараа гэршэлнэ. Тиихэдэ үнинэй механизаторнууд Цыбен Баторов, Михаил Машанов, Алексей Туезов гэгшэд мэргэжэлээ залуу халаандаа дамжуулна, дахуулжа ябана.

Мүнөө жэлэй сабшалангүй. Таршаа хорхой дүүрэн. Тиигэбэ яабашье ургаhан 26-hаа хойшо борсо ороогүй, ургаса нёдондоноймхидо орходоо муу даа. Июлиин ургасые хуряажа абаха зон аабзабди. Техникэмнай бага-сага эбдэрхэеэ hанана. Шадабритай, мэргэжэл ехэтэй механизаторнууднай элдэб арга хургыень оложо заhана. Мүнөө үеынь 2000 центнер үбhэн hүрилэгдөөд байна. Шанарынь яhала hайн. Үбhэеэ түргэн хуряажа абаха гэжэ hанаандаа ехэл яарана гээшэбди,— гэжэ бригадир хөөрэнэ.

Энэ бригадын ажалтай танилсаад, Хаймасаанай полевой стан ерэбэб. Эндэ ногооной витаминтай гурил гаргадаг АВМ-1,5 түхэлэй агрегат хүдэлжэ байнхай.

Эндэ операторааp Мүнхэ Цыренжапов агрегадые хүдэлгэнэ.

— Ажаллажа эхилhээр 20 тонно гурил татаад байнабди. Намтай суттаа Алексей Гунгаров хүдэлнэ. Бэрхэ хүбүүн. Шэнгэн гол түлишэ манда халаан соо 4 тонно хэрэгтэй юм. Үшөө косилка шэрэдэг трактор, ногоон намаа зөөдэг трактор гэхэ мэтэдэ түлишэ баhал хэрэгтэй ааб даа. Тиимэhээ тэрэнэ гамтайгаар, харин нягтаар гаргашалжа, шанартай гурил татахые оролдонобди. Гунгаров Баяр, Батуев Ринчин гэгшэд гурил мэшээглэнэ. Манай колхоздо Гунгаровтанай гэр бүлэhөө аяар зургаан хүн үбhэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадана, — гээд М. Цыренжапов хэлэнэ.

Тиигэжэ эндэхи хүн зон үбгэн залуугүй үбhэ тэжээл бэлэдхэлгэ дээрэ эдэбхитэй, эршэмтэйгээр хүдэлжэ байна.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: тракторай косилкануудаар үбhэ сабшадаг М. Машанов, Ц. Базаров: бригадир Б-Д. Цыбиков; Хубита Цыренов косилкаяа тоhодоно.

Э. БУДАЕВ.

„Буряад үнэн"-93

ХҮЛЕЭЖЭ ЯДАДАГ БОЛОХООР БОЛГОЁ!

Хэблэлдэ захил хэлгэ эхилбэ гээшэ. Энэ ушарhаа боложо, «Буряад үнэн» газетын уншагша байhан хадаа тус хэблэл тухай өөрынгөө hанамжа, дурадхалнуудые хэлэхэ хүсэлэнтэйб. hүүлэй үедэ «Буряад үнэн» газетэмнай яhала hонирхолтой, уншасатай боложо байна гэжэ тэмдэглэмээр. Гэбэшье саашадаа юун бологшо ааб гэжэ хүлеэн ядажа байхаар материалнуud үсөөн. Буряад уран зохёолшодой, мүн юрыншье авторнуудай hонирхолтой рассказ, повестьнуудые толилжо байгаа hаатнай, hайн бэлэй. Зарим зон «Богатые тоже плачут» гэhэн телевизионно кино хараад, саашадаа юун бологшо ааб гэжэ хүлеэжэ ядажа байгша. Тэдээн шэнги «Буряад үнэнөө» хаа хаанагүй хүлеэжэ байдаг hаань, hайн байгаа. «Буряад үнэнние» ганса литературна газетэ болгохо гэжэ хэлэнэгүйб. гэбэшье **шэнэ hонин зохёолнуудтай уншагшадаа танилсуулжа байгаа hаань**, хүн зон энэ газетые үшөө олоор захиха байгаа гэжэ hанагдана. Илангаяа мүнөө үедэ ном, газетэнүүдыешье гаргахань хүшэр боложо байна ха юм. Тиимэл hэн хойнонь «Буряад үнэн» манай буряад изагуургтанай урдаа хараха газетэ болоно гээшэ. Тиихэдэ **мүнөө үедэ зорюулагдаhан энеэдэтэй, шог ёгто хөөрөөнүүд, фельетонуud, сценкэнүүд дуталдана.** Соёлшодто, мүн багшаартаншье энэ тон хэрэгтэй байгаа. Тиихэдэ **шэнэ, зохид аялгатай дуунуудан мүндэлхэдэ, алдангүй, удаажаруулангүй таниилсуулжа, дурадхажа байбалтнай,** «Буряад үнэнние» бэдэрээд гүйлдэхэ зон олошорхо hэн. **Уншагшадай анхарал татажа эхилhэн «Сэсэн Сэнгын» абяан hүүлэй үедэ замхашоо.** Энэ хүлгөөтэй үедэ хэды сэсэн хүншье haa, бахарадаад, боложо байhан юумэ ойлгожо ядаад байна ха даа. Тиихэдэ **танай газетэдэ ород болон бэшэшье яhатанай фото-зурагуud олоор гарадаг. Теэд эдэ зонтнай буряад газетые хэр уншадаг, шагаадаг хаб?** Би эндэ үнэхөөрөө ехэ алдартай, габьяатай зон тухай хэлэнэгүйб.- Тиихэдэ **газетын нэрэ тушаа hанамжаяа хэлэхэм.** Үнэн хадаа нэгэл үнэн байна ёhотой бэшэ юм гү? Үндэhэ, яhатанай илгаагай үнэн гэжэ байдаггүй ха юм. Газетэ Буряад Республикада хэблэлдэдэг, диилэнхинь Буряад орон соо боложо байhан үйлэ хэрэгүүдые харуулдаг, **тиимэл хадань «Буряад орон», «Буряад ороной hонин» гээд нэрлээ haa, яахаб? Газетэеэ саашань яажа нэрлэхэ тухай, конкурс соносхоо haa яахаб?**

Нимэл даа, минии hанамжа, дурадхалнуud. Уншагшадай hанамжа, дурадхалнуудаа хэлээгүй хада хэн хэлэхэб даа.

«Буряад үнэнэйхид» хүшэр хүндэ сагта зориг, эдэбхинээ hуладуулангүй, харин бүри эршэдүүлжэ, газетэеэ бүри hонин болгохын түлөө оролдогты!

З. ОЧИРОВ, багша.

Хурамхаанай аймаг.

hАНАЛЫЕМНАЙ ХАМТАДХАХА АРГАТАЙ

Хүндэтэ нүхэдни, hүүлэй жэлнүүдтэ, ажамидарха арга нүхэсэлнүүдэймнай улам муудажа, байдалаймнай хүндэржэ байhаниинь хэндэшье эли. Буряадуud хадаа нигүүлэсхы hайхан сэдьхэлтэй номгон зон гээшэбди гэжэ найдаад, хэр угайнгаа бүхэ нойрhоо мүнөөшье болотор hэреэдүй байна бэшэ аа гүбди?

Зүгөөр нигүүлэсхы сэдьхэлээ, даруу зангаа хубилгажа, ямар нэгэн тэмсэлдэ бодогты гэжэ үряална бэшэб. Оршон тойрондо юунэй боложо байhаар hонирхыт, hэргэлэн байгыт гэхэдээ, «Буряад үнэн» hониноо эбтэйгээр захиял гэжэ та бүгэдые үряалнаб.

Телевизор шагнахадамни, газетэ журналнуудта хахад жэлэй захил хэхэ гэнэ. Тэрэ тон буруу гэжэ hананаб. Олон юумэ уншаха, хараха hонирхолойгоо ехэдэ хахад жэлэй захил хэзд үзэдэг hэм. Юугээшье мэдээгүй байхадаш, захилайшни саг дүүрэшэнхэй, захиха гэжэ мүнгэхэнөө суглуулжа ошоходошни, удаадахи гү, али ондоо hарын тэдыhээ абахаш гэхэ.

Тиигэд лэ уншалгашни hара, хоёр hараар таhалдаад. hонирхолойшни унтардагhаа зарим жэлдэ захилаа үргэлжэлүүлэншьегүй үнгэрхэ ушар гарагша hэн.

Хамагhаа олон, хамагhаа хүсэтэй агуучехэ аха нүхэднай «Абаралга» гэжэ эмхидхэл байгууланхай. Республикымнай анхан нэрые hэргээхэгүй гэжэ бодоходонь, ород арадые хэнhээ абаржа гү, али хэндэ добтолжо байhаниинь ойлгохоор бэшэ hэн.

Ташуур бариhан хасаг хубсаhатан хальпар-хульпар гэлдэжэ, эндэ-тэндэ ябадаг болоhоор үнинэй. Ямар сэрэгтэй, хэнтэй дайлалдахаяа бэлдэдэг юумэгшэб, бүмэдэе. Газар, уhанай hайниие элдэхэ эрхэтэй болохот. хасаг бологты гэhэн соносхол ород газетэдэ уншаа бэлэйб.

Урдань Шитин гэжэ хасаг ноёнтой Леоновкын шэмээшэгүүд буряадуудай газар буляаха гэжэ добтолоод, Эдэрмэгэй 6 эдэбхитэдые хорооhон, тэрээнhээ уламжалан, «Зургаанай зам» гэжэ нэршэhэн юм гэгшэ. Түүхын алдуунуud мүнөө дахин дабтагдаагүй hаа, hайн юм hэн. Бурхан хараг.

Муу юумэй hүжэрхэеэ байгаа hаань, олоной хурса нюдөөр хараха, сараха, арадайнгаа hайн hайхан ёhо заншалые хүгжөохэ, бүгэдымнай hанал хамтадхаха аргатай юумэмнай гэхэдэ, районоймнай газетэhээ гадна, «Буряад үнэн» болоно бшуу.

Тиимэhээ үндэhэн хэлэеэ мэдэдэг, арадайнгаа ёhо заншал сахидаг хүн «Буряад үнэн» захилгаhаа гээгдэхэ гэжэ hананагүйб.

Э. ЖАМБАЛОВ, уншагша.

Хэжэнгын район.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

1-дэхи нюурта. Редакторай булан. «Эрхим баян—үри хүүгэд»—түрүү бэшэг.

«Адууhа малда—бардам хүрэхэ тэжээл»—Түнхэнэй, Баргажанай, Яруунын районуудай ажахынуудhаа абтаhан мэдээсэлнүүд.

«Буряад үнэн»—93»—уншагшадай бэшэгүүдэй суглуулбари.

2-дохи нюурта Алдарта Байгалаа аршалан хамгаалая.

К. Хантаева: «Хохидолhоо абарха.

Монгол туургата залуушуул болон оюутадай уласхоорондын фестиваль. И. Булсунаев: «Хубаарангүй, эбтэй эетэй ажаhууял».

3-дахи нюурта. «Ветеран»—тусхай хуудаhан.

4-дэхи нюурта. «Баяртай Барселоно! Уулэатараа, Атланта!

«Инаг дуран, Байгал, «Чингис хаан»...»

Алдарта Байгалаа аршалан хамгаалая

ХОХИДОЛЬОО АБАРХА

Байгал нуур шадарай байгаали цилээн хохидолдо оронхой гэшэ. Буряад орон дотор экологическа байдал һайжаруулхын тула һүүлэй хорин жэлэй туршада хэмжээнүүд яһала абтана.

Мүнгэ зөөриин хэды дуталдаашье, һаад тойбонуудай ушараашье һаань, үйлэдбэриин угаадаһан уһа сэбэрлэхэ түхэрэлгэнүүд олоор баригдаа, промышленна предприятинуудта хэрэглэгдэһэн уһа дахинаа хэрэглэмжэлэ оруулха талаар хэмжээнүүд абтаа.

Һүүлэй жэлнүүдэй горитой туйлалта гэхэдэ, Селенгинскын целлюлозо-картонно комбинадта уһа дүхэриглүүлэн сэбэрлэжэ, үлэгдэлгүйгөөр хэрэглэлгэ мүн болоно. Энээнэй тулада комбинадта технологическа шатануудые нарижуулан һайжаруулхаар тоно, ехэ хүдэлмэри ябуулагдаһан байна. Иимэ хүдэлмэридэ мүнгэ зөөри горитой гаргагдаа. Мүнөө предприятида гаргагдадаг продукциин өөрынь үнэ сэн абаад үзэбэл, 17 процентнь байгаали хамгаалха хэмжээнүүдтэ эльгээгдэдэг юм. Гэхэ зуура уһа дүхэриглүүлэн хэрэглэлгын һайн талаануудай нэгэн гэхэдэ, энээнэй ашаар жэл бүри 20 миллион түхэриг алмагдана гээшэ.

Гэбэшье Байгалые, байгаалие хамгаалгада ямар нэгэн һайрхамаар амжалта туйлагдаа гэжэ яашье хэлэхын аргагүй. Илангаяа промышленна предприятинуудай, байгаали хамгаалагшадай анхаралда нэгэ нимэ юумэ онсо тэмдэглэнүү: сэбэрлэлгын, хорото газ шүүрдэн абадаг түхэрэлгэнүүдые заатагүй олоор барюха гэнэч ороллолго тинмэшье ехэ үрэтэй бэшэ. Ямар ушарһааб гэхэдэ, хуушарһан технологитой предприятинуудай олон. Тиимэһээ технологическа мүдаһан линиинүүдые шэнэнүүдээр һэлгэхэ асуудал гол шухаг болохо ёһотой. Промышленна угаадаһан уһа ажаһуудалайхиһаа илгаха, промышленна бүхы предприятинуудта хэрэглэһэн уһа дахинаа ашаглалгада оруулдаг болохо гээшэ хоёрдохи шухаг зорилго мүн. Уламжалан гурбан «шандага» баринабди:

— технологическа хэрэглэмжэдэ уһа хэрэглэлгэ алмагдаха;

— городой сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдтэ нөөсэ хүсэн бии болохо;

— угаадаһан уһа сэбэрлэлгэдэ гаргашалагдаха хэдэн миллион түхэриг алмагдаха.

Үйлэдбэриин угаадаһанай сэбэрлэгдэжэ, дахинаа хэрэглэгдэхэдэ ашатай, харин юрэл сэбэрлээд, дахин хэрэглэхэгүйдэ гаргашын угаа ехэ байһые жэшээгээр баримталжа зоболтогүй, ойлгосотой ааб даа. Гэбэшье сэбэрлэлгын нимэ юрын түхеэрэлгэнүүдые барилга үргэлжэлүүлэгдэнэр.

Россин Президентын Зарлигтай зохилдуулан, Байгал нуур шадарай байгаалие хамгаалха талаар комплексно программа зохёон табигдажа байнхай. Эрдэмтэдһээ, мэргэжэлтэдһээ бүридэһэн бүхэли бүлэг зон энэ программа дээрэ хүдэлнэ.

Манай республикын экологическа асуудалнууд бүхэдэлхэйн удха шанартай. Ушар тиимэһээ Б. Н. Ельцин маһайда айлшалха үедөө Байгал шадарай байгаали тухай Буштай амяараа хөөрэлдөөнэй темэ болгохоб гэжэ тэмдэглэһэн байна.

Бүхэдэлхэйн оршон тойронхи байгаалие хамгаалгын үдэр Байгалай Буряадай жасын үүсхэлээр экологическа субботник үнгэргэгдөө. Эндэ нүүдэнэй, нинтын байгаали хамгаалгын байгууламжануудтай суг ниитэ зон олоороо хабаалцаба. Недондоноихитой адли студентнэр, сэрэгэй подразделениинүүд илангаяа эдэбхи гаргаа. Улаан-Удэдэ үнгэргэгдэһэн нимэ субботникые Экологиин ба байгаали ашаглаха талаар городской комитедэй түрүүлэгшэ И. Г. Петров хүтэлбэрилөө юм.

Цигэжэ байгаали хамгаалха хүдэлмэрие бүхыдэнь һэргээхэдэ, оршон тойронние хохидолһоо абархада багаханшье һаа, хубита оруулагдаба гээшэ.

Манай республикын экологическа асуудалнууд бүхэдэлхэйн удха шанартай. Ушар тиимэһээ Б. Н. Ельцин маһайда айлшалха үедөө Байгал шадарай байгаали тухай Буштай амяараа хөөрэлдөөнэй темэ болгохоб гэжэ тэмдэглэһэн байна.

Бүхэдэлхэйн оршон тойронхи байгаалие хамгаалгын үдэр Байгалай Буряадай жасын үүсхэлээр экологическа субботник үнгэргэгдөө. Эндэ нүүдэнэй, нинтын байгаали хамгаалгын байгууламжануудтай суг ниитэ зон олоороо хабаалцаба. Недондоноихитой адли студентнэр, сэрэгэй подразделениинүүд илангаяа эдэбхи гаргаа. Улаан-Удэдэ үнгэргэгдэһэн нимэ субботникые Экологиин ба байгаали ашаглаха талаар городской комитедэй түрүүлэгшэ И. Г. Петров хүтэлбэрилөө юм.

Цигэжэ байгаали хамгаалха хүдэлмэрие бүхыдэнь һэргээхэдэ, оршон тойронние хохидолһоо абархада багаханшье һаа, хубита оруулагдаба гээшэ.

К. ХАНТАЕВА.
Байгалай Буряадай жасын түрүүлэгшын орлогшо.

ГЭМДЭГЛЭХЭЕЭ ҺАНАНАГҮЙ

Демократическа хүсэнүүдэй илалтын ойн үдэрнүүдтэ «Ажалша Росси» гэһэн худэлөөн ямаршье хэмжээ ябуулганууды үнгэргэхээ һананагүй.

КПСС-эй ажал ябуулгые хориһоной һүүлдэ байгуулагдаһан коммунис ба социалис шэглэлэй партинуудые недондоной, августын үдэрнүүдтэ ямаршье хэмжээ абахагүй юм. Һайндэрэй нэгэ үдэр 21 сагта квартирануудтахи зайн гал хэдэн минута соо үнтараахые Россин Коммунис худэлмэришэнэй партиин удэлалаа һэн. «Энэнь хадаа демократиин илалта гэдэг һайндэрые бурууушааһан ябуулга болохо юм,—гэжэ «Коммунистнуудай бүхэсоюзна комитедэй» түрүүлэгшэ Сергей Скворцов мэдүүлээ һэн.— «Горбачевые сүлөөлһэн ойе һайндэрлэхэсэ байнагүйбди.

«Ажалшадай социалис партиин түрүүлэгшэнэрэй нэгэн Геннадий Скляр ИТАР—ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө, «һайндэрлэхэшье, архэтэдэй зүришалдэхэшье шалтагаан үгы гэжэ тоолонобди» гээ һэн. «Энэмнай һайндэр бэшэ, харин гашуудал мүн» —гэжэ Россин коммунистнуудай партиин штаб-квартирынхид өөһэдынгөө эзлжээндэ мэдүүлээ бэлэй.

(ИТАР—ТАСС-ай корр).

* 1992 оной түрүүшын хахад жэл соо 3393 миллион түхэригэй капитальна һомололгонууд гаргашалагдаһан байха юм (бүрилдэжэ байһан дэлгүүрэй оршон байдалдахи сэнгүүдээр).

* Энэ зөөриин схэнхи хубинь (95 процентнь) гүрэнэй зөөри болохо предприятинуудай болон эмхи зургаануудай гарта байгаа. Хамтадаа зөөриса эдлэдэг предприятинууд 163 миллион (5 процент) түхэриг хэрэглээ. Тэрэ тоодо колхозууд 85,7 миллион (2,7 процент), эблэлнүүд 25,9 миллион (0,8 процент), арендэ болон бага предприятинууд 15,3 миллион (0,4 процент) барилгада гаргашалба.

* Манай республикын эгээл шухала барилгануud болохо Түгнын шулуун нүүрһэнэй үүрхай, Гусиноозёрскын ГРЭС, ТЭЦ-2, «Бурятфермммаш» завод, Молодёжно ГОК, Гусиноозёрскын КСМ болоод иэханай ба һүнэй промышленностиин, хүдөө ажахын объектнүүд Россин бюджедһээ сэхэ хангагдадаг юм гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

* 1992 оной түрүүшын хахад соо хэрэглэгдэһэн шэнэ гол жасын мүнгэн зөөри (1275,1 миллион түхэриг) бүхыдөө гаргашалагдаһан капитальна һомололгонуудай ороидоо 8,1 процентнь болоно. Ашаглалгада оруулагдаһан гол жасын 72 процентнь үйлэдбэриин шэглэлтэй юм. Харин гэр байра ашаглалгада оруулалга 12, юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудые барилга 95 процентээр бага болоо.

* 1992 оной түрүүшын хахад жэл соо нёдондоной хиин ороидоо 37 процентнь болохо электрын эльшэ хүсэ дамжуулгын линиинүүд ашаглагдаа. Тэрэ тоодо 65,2 километр утатай ЛЭП худөөдэ татагдаһан байха юм.

БАРИЛГА ХЭГДЭНЭ ГҮ?

(тоо, баримтануud)

УЛААН-ҮДЫН ЛВРЗ-дэ

АЖАҺУУДАЛЫЕНЬ ҺАЙЖАРУУЛХААР

Заводой худэлмэрилэгшэдэй социальна байдалыень һайжаруулхын тула бүхэли хэмжээ ябуулганууд байгша оной туршада бэелүүлэгдэхэ юм. Байгша оной түрүүшын хахад жэлэй туршада абтаһан олзо оршын зарим хуби гэхэ гү, али 6,5 миллион түхэриг социальна асуудалнуудые шиидхэлгэдэ нэмээгдэжэ һомолгодобо. Энээнэй ашаар амаралтада гараһан хүнүүдтэ материальна туһаламжа болгон, 850 түхэриг түлэхэ, худэлжэ байһан пенсионернүүдтэ тэдхэмжэ болгон, 500-һаа 1200 хүрэтэр түхэриг үгэхэ арга олдоо.

Энэ жэлэй эхиһээ неделиин 40 часай график нэбтэрүүлэгдэжэ, субботын удэр худэлхэсэ болиһон байна. Заводой олонхи худэлмэришэдэй эзлжээтэ амаралта 6-һаа 12 удэр хүрэтэр һунаагдаа. Энэ жэлэй туршада 134 квартира баригдажа, ашаглалгада тушаагдаха ёһотой. Мүнөө дээрээ 50 квартира баригдаад, толлогдоһон байха юм.

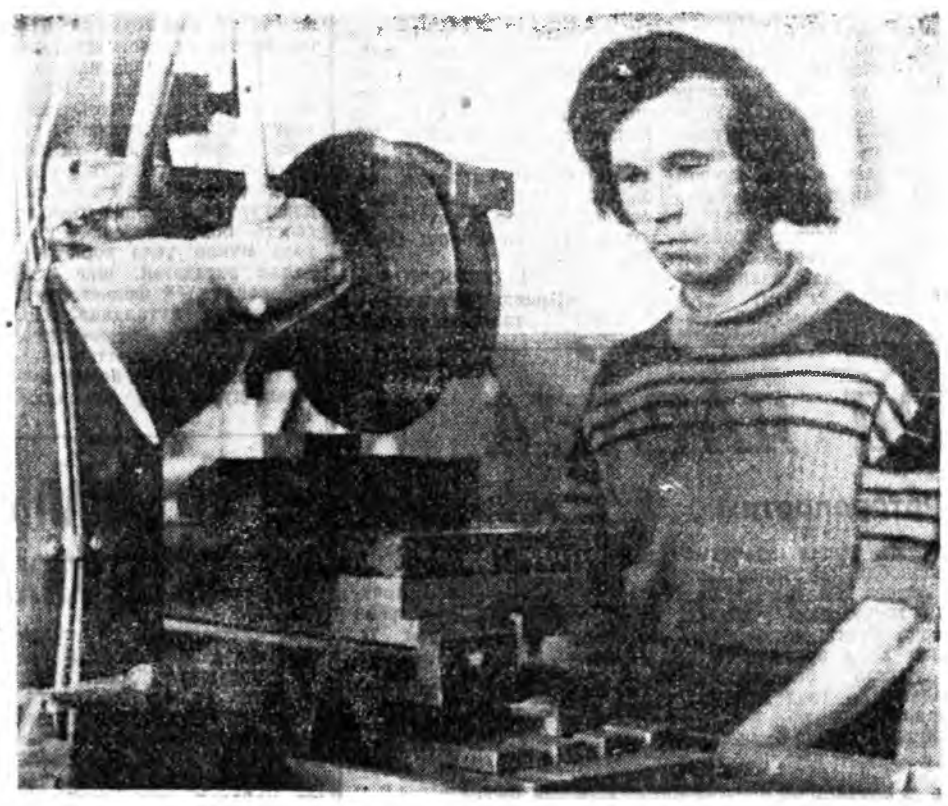

Ленинэй орденто ЛВРЗ-гэй инструментальна цехэй 2-дохи участогай хурсадхагша Вера Павловна Нечаева, 5-дахи разрядай мүлигшэ Александр Михайлович Шляхов, термист Павел Григорьевич Фернега гэгшэд предприятида хори гаран жэл худэлжэ ябана. Тэдэнэр дээдэ классай мэргэжэлтэй хадаа хоёр-гурбан станок дээрэ нэгэ дөрө худэлжэ шадаха юм.

ЗУРАГ ДОЛОРЭ: цехэй урдаа хараха уран гарта, ажалай ветеран А. М. Шляхов.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ҮГЭРСЭ УРГУУЛНА

Хэлхсэ холбооной таһагай худэлмэрилэгшэд өөрын теплицэ бариха тухай үнинэй бодомжолдог һэн. Тэдэнэр шэнэ байшанда нүүжэ ороходоо, энэ хүсэлөө бэелүүлхэ аргатай болоо бэлэй. Тиин заводой директортэ, ахамад инженергэ хандажа, энэ асуудалаа шиидхэхэ аргатай болоһон байна. Тиин теплицэ барижа, шэлэөр хушаһан юм. Таһагай начальник В. В. Жалобайн электромонтернуудтай суг гаар, наг шэбхэ асарһанай һүүлээр эхэнэрнүүд үгэрсэ таряа һэн. Үнгэрэгшэ жэлэй туршада бүхыдөө 1 тонно үгэрсэ хуряажа абаһан байха юм.

Байгша оной хабар тэдэнэр үшөө нэгэ теплицэ баряа. Энэ жэлэй туршада 2 тонно үгэрсэ абахаар хараала.

— Шэнэ ургасаараа өөһэдынгөө зоние хангаха зуураа заводой столово, магазинда эльгээжэ эхилээбди. Нэгэ килограмм үгэрсэ 40 түхэригөөр худалданабди. Үгэрсэ худалдажа, олоһон олзоороо шэбхэ, шал абанабди, худэлмэрилэгшэдтөө мүнгэн шан түлэнэбди,—гэжэ В. В. Жалобай хөөрэнэ.

З. ШЕВЦОВА,
«Локомотив» газетын худэлмэрилэгшэ.

1992 ОНДО ҮХИБҮҮДЭЙ ХУБСАҺА ХУДАЛДАЖА АБАЛГАДА НЭМЭЛТЭ ТҮЛБЭРИ ТУХАЙ

Үхибүүдтэй айлнуудые социальна талаар хамгаалгые һайжаруулха зорилготойгоор Россин Федерациин правительство нигэжэ тогтоосно:

1. Үхибүүдэй хубсаһа худалдажа абаһада жэл бүри түлэгдэхэ нэмэлтэ түлбэрие 1992 оной III кварталда иимэ хэмжээтэйгээр тогтоохо:

Һургуулиин наһанда хүрөөдүй үхибүүдтэ ба 13 хүрэтэр наһанай һурагшадта — 480 түхэриг;

13-һаа дээшэ наһанай һурагшадта — 630 түхэриг.

2. Заагдаһан түлбэринүүд иимэ хүнүүдтэ түлэгдэхэ гэжэ тогтоохо:

а) Һургуулиин наһанда хүрөөдүй үхибүүдтэ ба гүрэнэй юрэнхы эрдэмэй үдэрэй һургуулинуудай (һургуулинуудай, лицейнүүдэй, гимназинуудай, колледжнүүдэй ба бусад түхэлэй һургуулинуудай) оҳы наһанай һурагшадта;

б) Россин Федерациин правительствын шиидхэбэринүүдэй ёһоор хубсаһа хуһанаар ба эдеэ хоолоор хангагдадагүй, 10 нараһаа дээшэ бэшэ һуралсалай болзортой техническэ мэргэжэл олгодог бүхы тухэлэй һургуулинуудай һурагшадта. Юрэнхы эрдэмэй һургуули гү, али тэрэнэй зохихо класс дүүргэһэн жэлдээ һургуулида ороһон ушарта энэ һургуулие дүүргэтэрнь заагдаһан түлбэри түлэгдэхэ.

Ажалай түлбэриин адаг бага хэмжээнһээ гэр бүлын гэшүүн оҳэхэй ниитэ олзо оршын 4 дахин ехэ байгаа һаань, иимэ тэрэшэлэн гүрэнэй дүүрэн тэдхэмжэдэ байдаг һургуулиин [illegible] нда хүрөөдүй үхибүүдтэ, гүрэнэй юрэнхы эрдэмэй үдэрэй һургуулинуудай (һургуулинуудай, гимназинуудай, колледжнүүдэй ба бусад түхэлэй һургуулинуудай) болон техническэ мэргэжэл олгодог һургуулинуудай һурагшадта хубсаһа худалдажа абахын тулада түлбэри түлэгдэхэгүй.

Гэр бүлын гэшүүн бүхэнэй ниитэ олзо оршые тоолохо гурим Россин Федерациин Ажалай министерство һарын болзорто зохёохо.

3. «Наймаанай сэнгүүдэй дээшэлһэнһээ уламжалан, хүн зондо хэгдэһэн гаргашануудые хүсэлдүүлхэ талаар нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай» РСФСР-эй Министрнүүдэй Советэй 1991 оной июлиин 19-нэй 412-дохи Тогтоол хүсэеэ буураа гэжэ тоолохо.

Россин Федерациин правительствын Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. ШУМЕЙКО.

1992 оной августын 7
Москва хото.

РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ПРАВИТЕЛЬСТВЫН 556-дахи ТОГТООЛ

Улаан-Баатарһаа мэдээсэнэ

ГОБИДО — ТЭЦ.

Умногобиин аймагай-түб Даланзадгад хотодо дулаанай электростанци бариха хэрэгтэ туһалха талаар Урда Корей болон КНР-тэй хэлсээн баталагдаа. Электростанци барихын тула 20 миллион гаран доллар хэрэгтэй болохо. Гэбэшье ашаглалгада тушаагдаһанайнь һүүлээр аймагта урданайхиһаа гурба дахин шахуу ехэ хэмжээнэй электрын эльшэ хүсэн үйлэдбэрилэгдэдэг болохо юм.

Абаһан бүхы уялганууда хүсэд дүүргэхэбди гээд Урда Корейн «Кутра» компаниин менеджер Ким Куп Хо тэмдэглэбэ. Харин монгол тала барилгые мүнгөөр хангаха асуудал хойшолуулаигүй шиидхэхэ ёһотой.

МОНГОЛДО ШЭЛ ХАЙЛУУЛДАГ БОЛОХОНЬ.

Урда Корейн «Даэву» компанитай хамта шэл хайлуулжа эхилхэ гэһэн «Барилгын материалэ концерниин үүсхэлые Монголой правительство дэмжэбэ. Урда Корейн урьһаламжын ашаар предприяти баригдаха юм.

Барилгын газар шэлэхэ, түүхэй эдэй уурхайе шэнжэлхэ, үйлэдбэриие эмхидхэхэ асуудалнуудые шиидхэхэ эрхэ түлөөлэлгэнүүдые правительство монгол концериндэ үгэнхэй.

ШЭНЭ ПАРТИИН ТҮРҮҮШЫЧ СЪЕЗД ХЭЗЭЭ БОЛОХОБ?

Монголой демократическа партиин, Монголой национальна дэбжэлтын партиин, Монголой нэгэдхэгдэмэл партиин, Монголой социал-демократическа партиин, Монголой һэргээн шэнэдхэлгын партиин түлөөлэгшэд нэгэдэжэ, Шэнэ Конституциин парти эмхидхэн байгуулха гэжэ шиидээд, нимэ зорилготойгоор тусгаар бүлэг байгуулаа.

Парламентын һая үнгэрһэн бүгэдэннитын һунгалтануудай дүнгүүдһээ уламжалан, демократическа хүсэнүүдые нэгэдхэжэ, партиин шэнэ нэрэ шэлээбди гээд Монголой социал-демократическа партиин түрүүлэгшын орлогшо А. Ганбаатар МОНЦАМЭ-гэй корреспондентдэ мэдээсэбэ.

Мүнөө үедэ манай орон дотор социал-демократическа болон либеральна хараа бодолнууд хүсэд бүридхэгдөөгүй байна гэжэ тэрэ хэлэнэ. Тиимэһээ партинууд онсо илгаатай хараа бодолтой бэшэ хадаа нэгэдэн нилэхэ аргатай болоно. Партинуудые эмхидхэн байгуулгын нэгэдхэгдэмэл съезд зарлаха ёһотой. Тэрэнь сентябрь соо үнгэргэгдэжэ, партинуудай нэгэдһэн тухай соносхогдохо юм.

МОНГОЛОЙ ШЭНЭ ПАРЛАМЕНТ ЯМАР ГЭЭШЭБ?

Һаяын сагта Монголдо политическэ үйлэ хэрэгүүд үрдилдэһэн шэнги болонхой. Июниин 28-да парламентын һунгалтануud болоо һэн. Июлиин 20-до шэнэ парламентын 76 гэшүүдэй тангариг үгэнэнэй һүүлээр гүрэнэй засаг һэлгэгдэжэ, шэнэ парламент — Гүрэнэй Агуучехэ Хурал — ажалаа ябуулжа эхилээ. Тиигэжэ Арадай Агуучехэ Хурал, Гүрэнэй Бага Хурал түүхэдэ оробо.

Түрүүлэгшээр Н. Багабанди, Түрүүлэгшын орлогшоор Ж. Гомбожав гэгшэд һунгагдаа, шэнэ премьер-министрээр П. Жасрай томилогдобо. Гүрэнэй Агуучехэ Хуралай саг үргэлжын 10 комитет бүридхэгдөө, тэдэнэй түрүүлэгшэнэр һунгагдаа, Парламентын ба правительствын бүхы хүтэлбэрилэгшэд МНРП-гэй гэшүүд юм.

Августын 3-да болоһон Гүрэнэй Агуучехэ Хуралай сесси дээрэ шэнэ правительствын гэшүүдые томилхо асуудал зүбшэн хэлсэгдээ. Тэндэ 16 министерство байха юм.

Зай, Монголой шэнэ парламент ямар гэгшэб? Шэнжэлээд үзэсэл даа.

Парламентын гэшүүдэй 92,1 процентнь МНРП-гэй гэшүүд болоно. Тэдэ хүтэлбэрилхы партиин үүргэ дүүргэнэ. 1990 оной һунгалтын үедэ парламентын 84,8 процентые тус парти эзэлһэн байна. Гүрэнэй Агуучехэ Хуралай 76 һуурнин 4-нь МНРП-гэй ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЫН ҺАНАМЖА.

— Һунгалтада илажа гараһандаа өхөөр баярланагүйбди, —гээд МНРП-гэй хүтэлбэрилэгшэ Б. Даш-Ендон англи хэлэн дээрэ гарадаг «Монгол мессенджер» газетэдэ интервью үгэхэдөө хэлээ һэн. Бэс бэедээ найдадаг, этигэдэг болоогүй һаа, политическэ болон нинтын тогтууритай һайн байдал туйлахын аргагүй. Тиимэһээ МНРП политическэ бусад партинуудтай үгсээ ойлголсожо ажалаа ябуулхые оролдохо.

МНРП демократиһаа арсахагүй. Тэд оронойнгоо байдал һайжаруулхын тула нинтын гурим журам бэхижүүлхэ шухала. Дэлгүүрэй харилсааануудта шэлжэн оролгые алишье талаһаань дэмжэхэ зуураа МНРП шахардуу шанга сагта гүрэнэй хүсөөр бүхы юумэ гуримшуулхые оролдохо юм. Тиигэжэ хүсэеэ хэрэглэхэсэ оролдоно гэжэ һанаһанай хэрэггүй.

— 1993 оной хахад гү, али эсэ болотор эдеэ хоолой асуудалнуудые шиидхэхэн тула МНРП бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхэ. Эршэтэй һайнаар ажаллахысень бүхы эрхэтэдые урялнабди. Өөһэдтөө найдангүй, гадааданаа туһаламжа хүлеэгээд, һуухадамнай туһа болохогүй,— гээд МНРП-гэй хүтэлбэрилэгшэ мэдээсэнэ.

Бүхы партинуудтай, тэрэ тоодо Хитадай Коммунис партитай бидэ зохид харилсаатай байхые оролдохобди. Тиин КПК-тай ямаршье нюуса холбоо барисаан үгы гэжэ Б. Даш-Ендон тэмдэглэнэ. Мүн тус парти дотор дэлгүүрэй болон демократиин талаар ондо ондоо һанал болол ажаглагдана-гүй.

Гэлэгийн Аньа (МОНЦАМЭ)

Сагаан һарын нэгэн шэнэ наяхан гаража, хонин жэлнай маанадһаа холодон ошожо, бишэн жэлнай морилон ерэбэ гээшэ. Тиимэһээ буряад угсаатан үнэ сагһаа хойшо хэһэн ажалайнгаа дүн Сагаалганаар согсолдог, саашанхи зорилгонуудаа толорхойлдог заншалтай байһан юм. Элинсэг хулинсагайнгаа хэжэ байһан анханайнь һайхан заншалые даган, бидэшье мүнөө округойнгоо худөөгэй ажалшадай үнгэрэгшэ жэлдэ хэр зэргэ ажаллажа гараһан тухай Буряад оронойнгоо уншагшадта хөөрэхэ хүсэлэнтэйбди. Гол түлэб мал ажалай дүнгүүд дээрэ тогтохо байнаб. Юуб гэхэдэ, округоймнай гол һалбаринь мал ажал болоно бшуу.

1991 он худөөгэй ажалшадта нилээд бэрхэшэлтэй ушарнуудые асараа, хүндэхэн жэл болоо гэжэ мэдэнэбди, бэс дээрээ лаака гараабли. Нэн түрүүлэн орон доторнай политическэ тогтууригүй байдал ажалдамнай һайн талаһаа нүлөөлөө гэхын одоол аргагүй байна. Худөөгэй ажалшад хойшодоо юунэйшье болохоёо байнысень толорхойлхо аргагүй эрхэ нүхэсэлдэ оронхой. Хажуугаарнь хамтын ажахынуудые һандаргахэ, тарааха, үгы хэхэ гэхэ мэтэ хөөрэлдөөнүүд баһал эдэнэртэ ажалай эмхидхэлынь, сахил журамынь һулалуулһан байна.

Эдэ шалтагааануудһаа гол түлэб боложо, округто худөө ажахын, тодорхойлбол, мал ажалай продукци үйлэдбэрилгэ урда жэлэйхиһээ хараа байса дооошоо. Жэшээ болгон, хэдэн баримтануудые лурдаябди.

Нэн түрүүлэн һу һаалние абажа хараял даа. Агын тойрогой 30 ажахынуудай ороидоол 5-нь недондо жэлдэ гүрэнэй даабари дүүргэжэ шадаа юм. Нэрэлбэл, Урда-Агын Чапаевай, Гүнэйн XIX партийна съездын нэрэмжэтэ, Алханын «Эрдэм», Ага-Хаңгилай «Победа» колхозууд, Дулдаргын совхоз болоно.

Нёдондо, урда жэлэйхитэй сасуулбал, округ дотор 34742 центнер һүн багаар үйлэдбэрилэгдэбэ. Тодорхойлбол, Агын райондо һу үйлэдбэрилгэнь урда жэлэйхиһээ 13,7 процентээр доошоолоо. Дулдаргын район — 10,5 процент гэхэ гү, али 5968 центнерээр бага һу гүрэндэ тушааһан байна. Округой ороидоол 7 ажахын һаалишад 1991 онло урда жэлэйхиһээ бага һу үйлэдбэрилөө.

Агын районой Хүнхэрэй Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз һу һаалгаяа урда жэлэйхиһээ аяар 36 шахуу процентээр бага болгожорхёо. Хойто-Агын Ленинэй, Аргалиин Калининай, Табтаанайн Калининай нэрэмжэтэ колхозууд, Балжаныи совхоз һу һаалияя үнгэрэгшэ жэлдэ урда жэлэйхидэ ороодоо хори гаран процентээр доошолуулба. Ажахынуудта үнеэдэй һу шэмые бага болголго иэн түрүүн тэдээнэй тоо толгойн үсөөрһөөнөө болоо гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Жэшээлхэдэ, хойто-агынхид үнгэрһэн жэлдэ, 1990 онойхитой сасуулхада, үнсэдэйнгээ тооо аяар 33 толгойгоор хорёогоо. Харин аргалиинхид — 40, хүнхэрэйхид — 84 толгойтоор үнсэдээ үсөөрүүлһэн байна. Хажуугаарнь дээрэ дурсагдагша ажахынуудта үнсэдэйнь ашаг шэмэнь баһал доошолонхой.

Хүнхэртэ нёдондо үнсэн буриһөө ороидоол 720 килограмм, Табтаанайда-809, Аргалида-926, Балжанала-1080 килограмм һүн һаагдаа юм. Сахюуртын «Мир» колхоздо, Ушарбайн «Коммунизм», Үртын «Улаан-Одон» агрофирмэнүүдтэ, Нарийн-Адагай совхоздо һаамхай үнсэн буриһөө 2000 килограмм һүн абтаба.

Энээнһээ тобшолол хэхэдэ, колхоз болон совхозуудай мэргэжэлтэд малай үүлтэр һайжаруулха, тэдэнэй ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ талаар мүртэй ажал ябуулнагүй. Харин дэлгүүрэй харилсааанда ороходоо, үйлэдбэрилгэдэнэн продукциндаа, тэрэнэйнгээ шанартаньь анхаралаа заатагүй хандуулха хэрэгтэй болоно бшуу. Худөөгэй хүн бүхэн энэ баримтые мартаха ёһогүй. Урдаддаа ехэ һу һаадаг Хара-Шэбэрэй, Боржогонтойн, Будаланай һаалишад яашоо гээшэб? Миниий һанахада, дүрщэл ехэтэй, ажалдаа харюусалгатайгаар хандадаг аха заха һаалишадайнгаа нанай амаралтада гараханань, тэдэниие халан абаха залуу нүхэд оллоногүй гээшэ ха. Хэрбээ мүнөө округой нүнэй фермэнүүдээр ябажа харабал, тэндэ ажалай эмхилхэлынь тон һула, мэргэжэлтэдэй уялгата үүргэнь ороидоошье харагданагүй. Тиимэһээ һаалишадта ажаллаха болон амаргха эрхэ нүхэсэл байгуулагдахаяа болинхой. Үнеэдтэ үбнэ тэжээл дуталдана, үнгэрхэдөө шээнэ, шабааһанһаань саг соонь арилгагдаагүй гү гэжэ обёорхоор. Иимэрхүү байдалтай һу һаалин фермэнүүд олон дайралдана. Иимээр ажалдаа хандажа байгаад, бидэ дэлгүүрэй харилсаанда яагаад орохомнай гээшэб?

Манай ажахынуud мяха үйлэдбэрилгөөр 1991 оиние баһал ахирхан дүнгүүдтэйгээр түгэсхэбэ. Шулуутайн Дылгыровэй, Үзөөнэй Ленинэй нэрэмжэтэ, Алханын «Эрдэм» колхозуud. Б[illegible] дэргын [illegible] продукци[illegible] гүрэнэй[illegible] шадаа. [illegible] районой[illegible] лэлбэрил[illegible] һээ хар[illegible] байна. [illegible] зуud [illegible] даабари[illegible] гээр бат[illegible] гоор х[illegible] орохоодо[illegible] га мяха[illegible] на.

Энэ х[illegible]

Эдеэ хоол [illegible]
эгээл шухала [illegible]

БАЙДАЛ ТУШ[illegible] БОДОМЖОЛХ[illegible] БОЛОО БЭШЭ[illegible]

Монгол туургата оюутад болон [illegible] ронды фестиваль манай Буряад Р[illegible] гэрбэ гээшэ. Дүнгүүдынь согсолхо[illegible] бэшье түрэл, нэгэ уг гарбалтай зал[illegible] талаар тэрэнэй айхабтар ехэ удха [illegible] ойлгосотой. Энэ хадаа миниий мүнөө [illegible] сэхэ хабаатай.

Бидэ, буряад зоной дунда баһал [illegible] гээд хэлэхэ байнаб. Өөһэдөө бидэ [illegible] дурагүй, муу юумэн гэжэ тоолодог [illegible] раа энэ асуудал бии, тэрэниие [illegible] нанаб. Буряад нимэ үсөөн байгаад, ба[illegible] гэжэ хубаардаг, зарим ушарта хэр[illegible] Бэс бэсэ эллэбэрэ хэлэхэ, мушала[illegible]

Нигэжэ хубаарилгын үндэһэн үнэ[illegible] түүхэтэй гээшэ. Түүхэ шинжэлдэг, [illegible] энээнние һайн мэдээ ааб даа. Бар[illegible] өөһэд хоорондоо үшөө хубаардаг [illegible] хашуулһан буряадуud Джунгариһаа, [illegible] һаа мүнөөнэй Эрхүүгэй областнин газ[illegible] гуудта зөөжэ ерэжэ, нютагжаһан т[illegible] Ордагай, Оёхоной, Алайрай, Боохо[illegible] буряадуудай түрэл нютаг болонхой [illegible] Байгал далай шадарай газар ланда[illegible] Монголдо ламын шажанай тогтоо[illegible] тан баһал газаашалуулагдажа, энэ м[illegible] түрюулэгдээ юм. Эдэмнай өөһэдынь [illegible] зон байһан гээшэ. Тэрэнээ нариннаар [illegible] хүгжөөдэг байгаа.

Гэхэтэй хамта энэ үедэ Россиһаа [illegible] дуд баһал энэ газар дээрэ нютагжа[illegible] лэй ошохо тума нэгэ газар дээрэ [illegible] ёно заншалнуудыньшье нэгэдэжэ [illegible] Россин мэдэл доро өөһэдынгөө һайн [illegible] ороһон ушар, Хитад болон орос гүрэ[illegible] даһан хилэ өөрынгөө хэрэг хэһэн б[illegible] дай зарим хубинь энэл үсөөн арис[illegible] боложо эхилһэн юм. Энэмнай политиче[illegible] дэнэтэй ааб даа. Удхалаалшье яахам[illegible]

Харин Байгал далайн зүүн тээхи [illegible] жантай байгаа. Нигэжэ нэгэ арад бай[illegible] гэлтэй болоһон байна бшуу. Энэ хэ[illegible] гада бүришье схэ нүлөө үзүүлээ. Уд[illegible] Буряад-Монголой Республика байгуу[illegible] тэлбэридэ гол түлэб баруун буряадуд[illegible] Энэ Кремльһээ тусгаар хэгдэһэн бай[illegible] үмэнэхи газар дээрэ буддын шажан[illegible] заншалнуудые, соёл «национал-револю[illegible] үгы хэгдэжэ эхилһэн байна. Энэмнай [illegible] рэг болоо. Арадһаа «Буряад-Монгол» [illegible] абаһан, үгы хэһэн байна. Эрхүүгэй [illegible] областнин аймагуудай мэлэлдэ орос[illegible] Агын Буряадай округууд эндэхи [illegible] оронынь мэдэнэт. Нигэжэ буряад [illegible] хубаараа. Тоолобол, хоёр национа[illegible] АССР болон хоёр областиц сэхэ м[illegible] болоно.

Арад соо өөрын һанал бодолтой, [illegible] руулжа, хамгаалжа шадаха илгаатай [illegible] Үгы һаань, арадаймнай хүгжэлтэ тог[illegible] һанал бодол хүгжэлтын түлхисэ боло[illegible] дэ «буряадуудбди» гэжэ хэлэ[illegible] Буряад арадайнгаа мандахын, хүгжэ[illegible] хэхэ үялгатайбди. Баруун, зүүн гэлэ[illegible] нуулл. Урданайнгаа алдуу эндүүгэ[illegible] барисаллан, шэнэ зуун жэлые угтаа[illegible]

АМТАДАА ХАМ ОРОЛСОЁЛ

ер хүнлэ ye саг-
ажаа үбгэд, хүгшэд
ндлэ, ямар эдеэ
газарта абаха тухай
тэрээхэн пенсиеэ
лгожо хубаарил-
. Илангаяа дай-
газарта хүдэл-
та хүндэ болоо.
ргэ ороноо хам-
дайнай жэл-
луу наhаяа, хү-
ынь элсүүл-
удэрые дүтэлүү-
юм. Харин дай-
жэлнуудтэ хоо-
рhэн ажахыгаа
лөө хэды ехэ
ргаглаhан бэ?
ай шадал тэн-
ная, ерэнэн
ябаhан, наhаа
нуудд, хүгшөө-
hуна. Эдэнэрэй
нь гэрэлтэ hай-
лай түлөө ами
Тэдэнэр тухай
ааг үлэнхэй. Му-
ндэ ябаhан үб-
ажабайдал ажа-
р бэ? Тэдэнэрэй
hаламжа ерижэ,
аймагуудай эмхи
богоhоо аали-
ын ороhоор.
магай ветерануу-
үрүүлэгшэ Г. Ц.
раль hарада бо-
нкын ветерануу-
пленум дээрэ үгэ
наhан болоhон
туhаламжа үзүү-
бор бии байгаа
рөө элсүүлжэ ту-
дхэмжэ үзүүлэл
нкын хүтэлбэри-
цдаа hэн.
үряаень тус ай-
ртсъездын нэрэм-
ай ветерануудай
уд (түрүүлэгшэ
рон) дэмжэжэ,
ажахыгаа гэ-
hэн программ зохёожо, горитой ехэ хэмжээ ябуулга аймаг дотороо ябуулна. Мүнөө аймагай бүхы ажахы, предприятинуудай ветерануудта 200 мянганhаа дээшэ мүнгэн туhаламжа болгон үгтэhэн байна. Эндэ Хэжэнгын совхоз (директорынь Ж-Ц. Ыдыпов) ветерануудта горитой туhаламжа, тэдхэмжэ үзүүлжэ байлаг. Совхозой барилгашад ветераны дүршэлые залуушуудта дамжуулhан байгаа. Тиигэжэ ажахын ветерануудай жасада 78490 түхэриг мүнгэн суглуулагдаhан байгаа. Ажахын правленийн түрүүлэгшэ колхозой гэшүүдэй зүгhөө тус жасада 50 мянган түхэриг hомолhон байна. Шухала удха шанартай энэ хэмжээ ябуулгадань Ноёхон нютагай ажалшад бүлталаа шахуу хабаадалсажа, бүгэдэ арадай hайндэр мэтээр үнэргэгдэhэн байгаа.

Ноёхонохидой гаргаhан hайн hайхан энэ үүсхэлые аймагай захиргаанай гулваа М. Д. Ангархаев дэмжэжэ, бүхы hуурин тосхонуудта энэрхы сэльхэлэй hара соносхоо hэн. Энэнь апрель hарада болоhон байха юм.

«Эрдэм», Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозуud, Шасаргаын совхоз (хүтэлбэрилэгшэдынь В. И. Цыренов, А. Д. Дугаров, Г. С. Разуваев) энэ хэмжээ ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, горитой туhаламжа үзүүлhэн байгаа. Тиин hарын түршада аймаг дотор 220 мянган түхэриг мүнгэн суглуулагдаа юм. Жишээнь, «Эрдэм» колхозой ветерануудай жасада 86 мянган түхэриг ороhон байба. Энэнэhээ гадна тус ажахын хүтэлбэрилэгшэд ветерануудтаа энэрхы сэдьхэлтэйгээр хандажа, туhаламжа үзүүлжэ байдаг болонхой. Сэлэн-Дүүмэ тосхондо байгуулагдаhан ветерануудай байшан гэртэ 13 үбгэд, хүгшэд байрлана. Эдэнэрэй бүхы гаргашынь Сэлэнгын совхоз даажа абанхай. Мүн нимэ байшан гэр Новосселенгинскдэ нэгдэhээр гурбан жэл болобо.

Бусад аймагуудай дундаhаа Хэжэнгын аймагай ветерануудай совет «Анхарал» гэhэн программ зохёожо, горитой ехэ хэмжээ ябуулга аймаг дотороо ябуулна. Мүнөө аймагай бүхы ажахы, предприятинуудай ветерануудта 200 мянганhаа дээшэ мүнгэн туhаламжа болгон үгтэhэн байна. Эндэ Хэжэнгын совхоз (директорынь Ж-Ц. Ыдыпов) ветерануудта горитой туhаламжа, тэдхэмжэ үзүүлжэ байлаг. Совхозой барилгашад ветерануд Антонов, Коробенко, Базаржапова, Будажапова болон бусадай гэрүүдые заhабарилжа үгэhэн байна юм. Энэнэhээ гадна дайнда хабаадаhан 4 хүндэ, ажалай 7 ветеранда гэр байра барижа бэлэглээ. Тиихэдэ дайнай ветерануудта 5 центнер талхан, хоёр томо үхэрэй мяхан хубаажа үгтэhэн байна. Ажалай ветерануудта мүн лэ анхарал, ороолдолго хандуулагдажа, орооhо тарьяанай сэн 50 процент хямда сэнтэйгээр худалдагдаа. Бүхылөө ажахы дотор 151550 түхэригэй туhаламжа үзүүлгдээ.

Аймагай Загаhатын совхоз 243 пенсионернүүдтээ 109350 түхэриг мүнгэ үгэhэн, 20 толгой мал худалдаhан байна. «50 лет Октября» совхоз ветерануудтаа түлбэриг үйгөөр нэжээд мэшээг орооhо, 200-гаад түхэриг мүнгэ тэдхэмжэ болгон үгөө юм. Нимэ хэмжээ ябуулганууд ые Могсохоной, Михайловкын. Чисааныи совхозууд эмхидхэжэ, үндэр наhатайшуулаа баясуулhан байна.

Байгша оной март hарада Хэжэнгэ тосхондо 20 хүнэй hуриитай «Ветеранай байшан» гэр ашаглагдажа, эдэнэрые урмашуудба. Бүхы гаргашань нютагай бюджэдhээ оруулагдаха юм. Аймагай захиргаанай гулваа П. Д. Суворов 20 мянган түхэриг мүнгэ hомолжо, сомоной Советүүдтэ дамжуулhан байна. Энэ мүнгэнинь байра байдал муутай hайн тайшуулла үгтэхөөр хараалагдаа. hаяхана нүхэр Суворов ветерануудай телефоной түлбэрине 50 процентээр хөрөохо тэлhэн захиралта гаргажа, олондо мэдээсэhэн байна.

Дурсагдагша аймагуудай ветерануудай советүүдэй хүтэлбэрилэгшэд тосхон, hууринайнгаа айлнуудаар ябажа hү, мяха суглуулжа ябадаг, тэрэнээ пенсионернүүдтээ хубаажа үгэдэг болоhон байха юм. Жишээнь, Сэлэнгын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой ветерануд 500 центнер мяха, 129 центнер hү, 2100 килограмм нооhо, хэдэн арбаад килограмм мед, үндэгэ суглуулжа бэлэдхэлэй контородо тушааhан байха юм.

Арад зоной дунда hайшаагдаhан энэ үүсхэл республикын бусад аймагуудта дэлгэрүүлжэ, наhатай болоhон үбгэд, хүгшэдтөө, ганса бэе хүнүүдтэ, үхибүүдтэ туhаламжа, тэдхэмжэ үзүүлхын түлөө бүгтаа ороолдоёл.

Ц. БАЛЬБАРОВ,
республикын ветерануудай советэй түрүүлэгшын орлогшо.

СОВЕТЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ

Үгытэй ядуу, тулюур туйган зоннис хамгаалха, тэдээндэ туhаламжа үзүүлхэ зорилготойгоор элдэбын жасануудые амхидхэхэ тухай хөөрэлдөөн эндэ тэндэ гаражал байдаг болонхой. Зүгөөр энэнь олонхи ушарта минл хубхай хооhон хөөрэлдөөн болоод дүүрэшэдогынь харамтай.

Саянта болон дүтэ шадархи hууринуудай хүн зондо ажалша коллективүүдынь, ажахыгуудайнь социальна хангалгын таhагуud, профсоюзай комитедүүд шалаха зэргээрээ туhална гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Гадна ветерануудай совет ехэ хүдэлмэри ябуулдаг байна. Эдэбхи үүсхэл ехэтэй хүн Владимир Федорович Абрамов ветерануудай совет яhала урагшатэйгаар шидхэнэ. Зарим зондо гэрнүүдээшье заhабарилхадань туhална, барилгын материалнуудые оложо үгэнэ. Энэмнай гол түлэб ганса бэе, тон тулюур зондо хабаатай хэрэг гээшэ. Энэ хэрэгтэнь Владимир Федоровичто эдэбхитэй —ветерануд Д. М. Егоров, И. Ф. Максимов гэгшэд туhалдаг байна. Гэхэтэй хамта ганса бае, үбшэн үлбэр зонине хаража, туhалжа байха тусхай хүнүүд томилогдонхой. Тиихэдэ нүхэр Абрамов ветерануудтаа хямда сэнтэй эдеэ хоол, хубсаhа хунар эндэ тэндэhээ оложо үгэхэ, хангаха талаар ехэ хүдэлмэри ябуулдаг байха юм.

С. ТЮЛЮКИН.

ВЕТЕРАН

УУЖАМ ТЭНЮУН СЭДЬХЭЛ

Д. Д. Сампилов 1922 ондо Могсохон hууринда түрэhэн, эндээ бага наhанhаа мал харууhалжа hураhан юм. Хүл нюсэгөөр Худан голой эрье зубшан нилээд ябаhан, добо хонхорнуудые шудалhан, ой тайгааршье тэнэhэн ан гүрөөлшье агнаhан байха.

Нютаг нугадаа болоhон тэрэ үеын хубилалтануудые нюдөөрөө хараhан, hүбэлгэн ухаандаа хадуужа абаhан байха. Түрэл орондоо, түрэhэн нютагтаа үнэн зүрхэнhөө дуратай, уужам тэнюун сэдьхэлтэй, үндэр бодолтой энэ багша замаа хүсэд шэлээгүй, ажабайдалай дардам харгыда гараагүй залуушуулда арга боломжонуудаа зүбөөр сэгнэжэ hураха шадабари үгэhэн, хүдөө нютагта ажаhуудаг зонойнгоо аша байдалтай нягта холбоотой ябахынь, түрэлхидөө, түрэhэн нютагаа, ёhо заншалнуудаа, түрэл хэлээ мартахагүй, хэрин шунгн шудалжа, саашань ye дахан дамжуулхыень тэдэнэртэ заажа, hургажа ябаhан хүн юм.

Наhанайнгаа харгын эхиндэ түрэл колхоздоо тоо бүридхэгшөөр хүдэлжэ байтарнь, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилжэ, Дамдинжан хубүүнэй сэрэгэй албанда татагдаха ээлжээн ерээ бэлэй. 1942 оной январийн 12-ой янгннама хүйтэн үдэр нютагайнгаа сасуутаар хамта хоритой Дамдинжан Улаан Армийн албанда Ушхайтаhаа мордоо hэн.

Тэрэ үдэр хэбэд номин Хэжэнгын нютаг бүхэнhөө сугларhан хүбүүдые богонихон митингын hүүлдэ Новоильинск тээшэ мори шаргада hуулгажа, ябуулаа бэлэй. Холын харгыда мордоhон эдэнэр нютаг нугатаяа, түрэл гаралтаяа үни удаан болзор соо хахасаха болоhондоо гунигтай нюдэнүүдээ үhатуулан, аалиханаар даллаhаар ута замдаа мордоо бэлэй.

Эдэнэрэй олонхидынь түрэл нютагаа бусажа ерэхэ хуби заяагүй байгаа.

Дамдинжап Доржиевичай хуби заяан ондоо табисууртай байжа, амиды мэндэ нютагаа бусажа ерэхэ, үхибүүдые эрдэмэй дээжэдэ hургаха аза талаантай байhан гээшэ.

Дамдинжап Сампилов 410-дахи тусгаар артиллерийскэ дивизионой дэргэдэ отделениин командираар, радиотелеграфист мэргэжэлтэй, сержант нэрэ зэргэтэй зүүн зүгэй хилэ дээрэ 1946 оной ноябрь hара болотор алба хээ. Японой дайнда хабаадалсаhанайнгаа түлөө Эсэгэ ороноо хамгаалгын II шатын орденоор, хэдэн медальнуудаар шагнагданхай юм.

Тиигэжэ хүшэр хүндэ 1946 оной хүйтэн үбэл нютагаа бусажа, түрэл колхоздоо элдэб ажал хэжэ, түрэhэн эхэ, хоёр аха дүүнэртээ хамта hандарhан ажахыгаа hэргэн хүгжөөлсэхын түлөө оролдожо, хүсэ шадалаа гамнангүй ниитын ажалда хам орожо, үнэн сэхээр ажалаа ябуулаа.

1948 онhоо эхилжэ, тэрэ багшалаад, 1982 ондо наhанайнгаа амаралтада гараhан намтартай. Үнэрhэн энэ ye соо хэды олон үхибүүдые үнишуулжа, тоо бодуулжа, эрдэмэй эхин мэдэсэнүүдтэ hургаа гээшэб?

Хэнэйшье мэдэhээр хүнэй ажабайдалда хэды олон бэрхэшээлнүүд ушардаг гээшэб? Тэдэнине бултыень нэрэтэй түрэтэйгөөр дабажа, наhанандаа хүрэхэ, hарбайhанаа абаха шадалтай болгохын тула хэды хүсэл эрмэлээл, сэдьхэлэй хэшэг гаргагданаб?

Багшын ажал хүндэшье, хүндэтэйшье. Хүн бүхэнэй ажабайдалда багша гээшэмнай тон ехэ үүргэ дүүргэнэ.

Уужам Ушхайта, хонгор hайхан Хүнды, хотогор баян Хүльхисөөн, сэлгеэн Могсохон нютагуудай олон үеын зонууд Дамдинжап Доржиевичые «минии багша» гэжэ омогорхон нэрлэхэл байха.

Олоной дунда «манай багша» гэжэ алдаршаhан Дамдинжап Доржиевичай наhанайнь, ажалайнь эгээл ехэ сэгнэлтэ энэл болоно бэшэ аал!

Һүүлэй жэлнүүдэй туршада Дамдинжап Доржиевич түрэл Могсохоной нгоо дунда hургуулида, ажалай хэшээлнүүдые эдиршүүлдэ заажа байтараа, наhанайнгаа амаралтада гаража, ажалай, дайнай ветеран болоо hэн.

34 жэлэй туршада Дамдинжап Доржиевич багшаар хүдэлхэ зуураа, баян дүй дүршэлөө залуу мэргэжэлтэдтэй хубаалдажа, үхибүүдые зүбөөр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэнь тон туhатай зүбшэл заабари үгэжэ, нютагайнгаа зоной дунда эгээл хүндэтэй хүнүүдэй нэгэн болонхой.

Олон жэлдэ эрхим hайнаар багшалхадаа, арадайнгаа түүхэ шэнжэлхэ, түрэл буряад хэлээ гүнзэгыгөөр шудалха, ёhо заншалнуудаа нангинаар сахин hэргээхэ талаар hурагшадайнгаа болон нютагайнгаа зоной дунда ехэ хүдэлмэри ябуулhан юм.

Ургажа ябаhан залуу үетэнөө үнэн сэхээр, эдэбхи ехэтэйгөөр дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлхэ ажалда габьяатай баhанайнгаа түлөө «Дамдинжап-ахай багша» Буряад Республикын Эрдэм hуралсалай министерствын грамотануудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр нэгэтэ бэшэ шагнагдаhан. Буряад Республикын правительствын зүгhөө болон Хэжэнгын аймагай захиргаанай үмэнэhөө магтаал hайшаалай халуун үгэнүүдтэ, хүндэлэлэй тэмдэгүүдтэ хүртэhэн байха юм.

Дамдинжап Доржиевич Сампилов 1948 ондо арадайнгаа ёhо заншалаар айл боложо, гал гуламтаяа түхэрhэн байна. Дамдинжап Доржиевич үнэр баян бүлын эсэгэ юм. Тэрэ долоон үхибүүдэй эрдэм hургуулида hургажа, ажалайнь ута замда гарна. Мүнөө үхибүүдынь Эрхүүлэ, Агада, Хоридо, хоёрынь түрэhэн нютагтаа ажаhууна. Эгээл бага басаган эмшэлэгшэдэй дээдэ hургуулида hурана.

Мүнөө үндэр наhатай болоhон ажалай, дайнай, тэгээрэлэй ветеран Д. Сампиловай хүлынь хүнгэн, шэхэниинь hонор, нюдэниинь хурса зандаа түрэл нютаг Могсохондоо гэр гуламтаяа сахижа, аша гуйгэнараа харалсажа, үри хүүгэдэрээ омогорхохо ёhоороо омогорхожо, дүүрэн хэшэгтэй, амгалан тайбан ажаhууна.

С. БАТОМУНКУЕВ.

ХҮСЭЛ ЭРИГЫНЬ ХООГҮЙ

тинхид тэрэ үдэр үйдэр айл-
байба. Хүн зон, мили-
нэй аюулгүйе сахиха коми-
ирилэгшэдые энээгүүр тэ-
үрэн hүндэлэнэ.
Николаевич Степанов айлша-
байhан зоной дундуур шур-
үйлсын тротуарта дүтэлхэ-
ний туг тапижархиба. Тиин
рэн ганса шанаар сохидо-
Юуб гахэдэ, Югославийн
болоhон үйлэ хэрэгүүд ган-
нь ороодхёо бшуу...
байтарнь уданшьсүй үндэр
үгтэhан олон машинануud
дүтэлбэ. Машинануу-
hуугаад ябаhан хоёр хүн
хүн зонине мэндэшэлнэ.
дүтэлхэдэнь, Доржи Николае-
ынь танижархиба. Тиигаад
мэдэнгүй харгы дээрэ гүйжэ
гараа өндэнь үргэжэ нэгэн
шадалаараа «манай нүхэр
р мэндэй» гээд хаихаржар-
дээрэхи айлшадай нэгэн
хараад байтараа, гансата
ндал уриханаар энэсэбхи-
уудаа баhал оодань үргэжэ
hэн. Удаань тэрэ жолоошон-
ыгаа шэбэнжэрхиба. Тэрэнь
нэгэ бага зэргэ тогтоод гээд
дуудажа асараад юушьеб
ябаша. Тэрэнь КГБ-
офицертэй хамта Доржи Сте-
багэ машинада hуулгаад пар-
ний байшан асараа бэлэй.
йтарнь нэгэ хүн дүтэлжэ,
Никита Сергеевич өөртөө ури-
Эрхүүгэй областийн Алай-
ай юрэн колхозник Доржи
Степанов Н. С. Хрущев
Тэр хоёртой уулзаhан
баяр ёололой оршон
Иосиф Броз Тито нүхэр Сте-
Югославийн медаль зүүлгээ
ветеран Доржи Николаевич
мүнөө Улаан-Удэ хотодо ажа-
хүмнай одоол үхэхэнөө бэ-
у үзэhэн хүн гэхэдэ, алдуу
гэжэ hанагдана.
хэдэр болоhон нэгэ байлдаан-
ийнь түгдэрхэйдэ хүндөөр
, пленд ороhон юм. Эндэ-
зоболонто харгынь эхилээ.
ай шорон түрмэнүүдэй «ам-
мяхдараа үзэhэн энэ хүн нэ-
үсэл зоригоо мохоогоогүй, най-
гүй.
ороhон совет сэрэгшэд Ро-
областийн Черныше вская стан-
р хэдан үдэрэй туршада яба-
даа баатай болоо hэн. Эсэ-
хоёhон зондо шанга наран
гээшэ хүшэрхэн лэ ааб даа.
охонуудай захаар үнгэрхэдэнь
тэдэниие хайрлаад хилээмэ,
шадэжэ үгэхэ. Зүгөөр колон-
муушан нэгэл алхам хэхэдэнь
оматчигууд тэдэниие хайра
ргажа унагаадаг hэн.
шархатаhан Доржи колон-
Багта ябадаг байгаа. Эсэжэ,
жэ унашахагүйнь тула нүхэ-
ниие хажуу тээhээнь барваад
тиигэhээр тэдэнэр одоо-
ышевская станци хүрэжэ ера-
үүд пленд ороhон совет сэ-
ааалхай түмэр үтhаар хэдэ
лүүлэгдэhэн хоёhон тала
гөөр хооллууланшьегүй ба-
гаа. Нимэ зон халуун нарань-
ша, үгышье hаа, hогшожо хо-
нэ манай лагерь руу неме-
туранхай мори оруулба.—
ки Николаевич хөөрөөгөө
м.—Пленд ороhон үдэн хоо-
эрэниень газарта хүргэнгүй
таhар улар татажа эдеэ бэлэй...

Намаршаг тээ бургааhа сабшажа майханшуу юумэ баряад, досоонь hодоомо дэбдезд байгша hэмди. Сагаан талада байхаhаа дээрэ ааб даа. Зүгөөр бөөhэн гэжэ муухай дайсан бии болоо агша hэн. Бөөhэнэй олондо дэбдезд байhан hолоомомнай хүдэлжэ байха.

Нэгэтэ, хүйтэн намар болоhон хойно маанадые автомашинануудта hуулгаад абаашаба. Миллерово гэhэн станци асараад, бидэниие товарна вагонууд соо багтажа ядатарнай шэхэбэ. Зоной олондо энэ вагонууд соо хэбтэхэhээ байха, hуухыншье аргагүй бэлэй. Станцинуудта хүрэжэ ерэхэдэмнай, манда модоной хибэдэhэтэй холёотой хилээмэ шэдэжэ үгэгшэ hэн. Үүдэндэ дүтэ байhан зомнай үhанда хүртэхэ. Үглөө бүхэндэ араг яhан болоhон үхэhэн хүнүүдые суглуулжа газаашань хаяад, станцинуud дээгүүр ябталдаг байгаа. Харгынгаа эсэс багта би хүл дээрээ зогсожо шадахаяа болнходоо, нүхэдэйнгөө хүлнүүд доогуур hуубаб. Һүүлдэнь бодожошье шадахаяа болёр hэмби. Үлдүүдни хабдажа мэдэрэлгүй болоhон байгаа.

Нэгэтэ үглөогүүр вагоноймнай үүдэн нэгдэжэ, маниие газаашамнай түлхижэ гаргаба. Чернышевская станцида hууhан зоной хахадhаа үсөөниинь эндэ хүрэжэ ерэhэн юм. Тэндэhээ Полтавска областийн Хорол гэhэн город шадархи лагерь арай шамай гэжэ хүрэжэ ерэбэбди. Лагерьта вагон соо ябагшаhаа бага зэргэ дээрэ ааб даа. Зүгөөр хүлин бээ даахаяа болихой байгаа. Дүрбэлжөөд ябаха баатай болоо hэм. Инмэрхүү зон яhала олон байгаа. Хүлэймнай арhан харлажа, арhаниинь хүсөөгөөр хүчрагша hэн. Хүлэймнан хургад ишэ тишэ арбайлдаад, мэдэрэлгүй болоод байха. Нимэ хургадаа хайшаар таhа хайшалхадамнай үбдэдэггүй hэн. Мүнөө миниин зүүн хүлдэ нэгэшье хургаа үгы. Баруун хүлдэмни нэгэ хэдыниинь үлэнхэй.

Доржи Николаевич hүүлээрнь Владимир-Волынск, Дубна хотонуудай, удаань Польшо, Югославийн шорон түрмэнүүдтэ байгаа. Югославида байхадань Иосиф Броз Тито ба тэрэнэй партизануud тухай hураг суу дуулдаг hэн. Энэниие дуулаhан дүрбэн нүхэд, буряад Доржи Степанов, татаар Михаил Муртазов, грузин Васо Салхнишвили, ород Михаил Родин гэгшэд тарьелхэ гэжэ, балэдхал хэжэ оробо. Тиигэ тиигэhээр эдэнэр энэ хэрэгтэй бэелүүлжэ шадаа hэн. Зүгөөр ород нүхэрынь харуудшанаи hомондо дайрагдажа унаха үйлэтэй байба.

Тэдэнэй үлэн хоёhоор нэгэ хэдэн үдэр тэнэжэ ябахадань, тэндэхи партизанууд олобо. Партизанууд пленhээ мултарhан зониие эдеэлүүлээд, амаруулаад, баенүдынь аргалаад отрядайнгаа бүридэлдэ абаба. Тэдэнэр 7-дохи Воеводинска бригадын бүридэлдэ оруулагдажа фашистнартай тэмсэжэ, хюдажа оробо. Тиигэжэ байхадань Иосиф Броз Тито отрядтань ерэhэн байна.

Нэгэтэ Степанов ехэ хүндөөр үбшэлбэ. Тэрэниие үшөө гурбан үбшэнтэдтэй хамта мори тэргээр Ораховицы гэhэн hуурин абаашаха гэжэ шидэбэ ха. Тэдэнэй ябахаяа байхада Муртазов, Салхнишвили гэдэг нүхэдынь ерэжэ, hүүлшынхиеэ харалсажа байhанаа мэдэржэ байhандал, хани халуунаар хахасаа hэн.

Тэдэнэй Ораховицы гэhэн hуурында дүтэлжэ ябахадань, гансата немецүүд үрдань бии боложо, хубсаhа' хунарынь тайлуулаад нэгэ нүхэнэй дэргэдэ абаашаад өгөөл буудаха гэжэ байтарнь. дүтэхэнэ партизануудай буунуудай hүүлхэнь дуулдаба. Мэгдэhэн фашистнар тэдэниие үхэр мал тээгээд ябаhан автомашина дээрэ тавгаад. гүйлгалдэжэ арилба. Оснек гэhэн городой түрмэ соо партизануud hагаа ороо hэн. Тэндэhээ Броды гэhэн хотын, удаань Австрийн Клагенфурт гэhэн хото шадархи лагерьнуудта байhан байна.

Пленд орогшодой нэгэтэ үглөогүүр hэрихэдэнь турмынь үүдэн hула, харуулшадынь үгы байба. Немецүүд дайнай дүүрэхээ байhые мэдэрхэдээ ами бээ аршалхаяа ишэ тишээ тэрьелhэн байгаа бшуу. Степанов 1945 оной декабрь соо нютагаа ,буса жа ерэhэн түүхэтэй.

А. КУШНАРЕВ.

ЗҮҮН ХИЛЭ САХИГША

Үниной таниха Маншууна Галзууд отогой Үльдэргэ, Баргажан нютагай Содбо Будаевич Шандибаевтай яаралгүй hуужа, хөөрэхыень hонирхон hаяшаг бэшэхэ абабаб. Будын Шандибаевтан гэжэ айлаhан олон хүүгэлтэй улаан сурба айл байhан. Долоон хүбүүн, нэгэ басаган. Тэдэнэй дүрбэдэхи хүбүүн Содбо 1917 оной хабар Яруунын аймагай Ингүүр тосхондо түрэhэн юм. Үльдэргэ баргажанайхид hайн газар-уhа, зөөри-зөөшэ бэдэржэ ишэ-тишээ зөөдэг байгаа ха. Тиигэжэ ябаhаар гэртэхиниинь мүнөөнэй Баунтын аймагай дэбисхэр дээрэ hуурижаhан юм. Олоной нэгэн Содбо багаhаа хойшо ажал хэжэ hураhан байгаа. 1939 ондо Романовка тосхоной эхин hүргүулида орожо hураа. Тэрэ хүндэ хүшэр үедэ эхин hүргүүли дүүргээд, 14 наhатайhаа Ингүүрын «Лензолото» гэжэ үйлэдбэридэ ажалайнгаа намтарые эхилээ. 17 наhатайдаа Багдарин тосхон ошожо, «Баргузинзолото» комбинадта элдэбын хара ажал хэбэ. Тэндэhээ Карафтидай приискын алта малтадаг бригадада орожо, үнэтэ металл бэдэрдэг хүн болоо hэн. Эндэ хүдэлжэ байтарынь 1940 оной июль hарада Яруунын аймагай сэрэгэй комиссариадhаа саарhан ерэжэ, сэрэгэй уялгата албанда абтаха болобо. Запасай полкдо эльгээгдэжэ, зургаан hарын туршада залуу сэрэгшын алба хэжэ байhаар, хилын захадахи 59 стрелково дивизийн 99-дэхи полкдо эльгээгдэбэ. Тэндэ байхадань лэ 1941 оной Агууехэ дайн эхилээ hэн.

Тэрэ үедэ Содбо хэдэн удаа «баруун дайнда» ошохо дуратайгаа мэдуулдаг hэн ха.

«Таанад зүүн хилэ хараха уялгаяа эрхимээр дүүрэгэтү!» гэжэ захиралта бүудаг байгаа. Хэнэйшье мэдэhээр, тэрэ үедэ милитарис Японой сэрэгшэд бидэнэртэ добтолон орохоёо бэлдэжэ байгаа ха юм. Яахаб даа, сэрэгшын нангин уялга инмэл ха юм. Тиигэжэ 1945 оной августа болотор зүүн хилэ хаража, хамгаалжа ябагдаа бэлэй.

Баруун тээ дайн дүүрэжэ, Илалтын үдэрэй тэмдэглэгдэд байхадань, зунай тэн багаар, тон нюусаар ехэл болдохал болобо хэбэртэй. Шэнэ-шэнэ сэрэгэй частьнууд, «Катюша» болон урдань үзэгдөөгүй элдэб машина-ташиина харагдаг болобо. Эдэнэрышь ехэнхидээ hунинн сагта ишэ-тишээ зөөгдэдэг байгаа. «Юрэдөол, зүүн тээшээл наяруулхаяал байна хабди гэжэ солдадууд доро дороо hэмээхэнээр хөөрэлдэдэг болобо. Энэ муухай ёроошьынгоо сэрэгые бута сохихол hэмди гэхэ мэтээр өөhэд хоорондоо хөөрэлдэхэбди. Тэрэ үедэ Содбо Будаевич сержант зэргэтэй, баян дуршэлтэй сэрэгшэ болоhон ябаа. Танк буудадаг бронебойщик гэжэ мэргэжэл шудалаад, ИТР-эй наводчик болонхой байгаа.

Буу-шуугаа, hомо-зэбсэгээ бэлэдхээд, хубсаhа-хунараа сэбэрлэдэд, бэлэн болоод байгты! —гэжэ нэгэтэ бэшэ ротын командир захиралта үгэдэг hэн.

1945 оной августын 9-нэй hүнн үниинэй хүлеэгдэhэн захиралта гаража, японтоной хилэ руу добтолго эхилбэ. Тэдэнэй урда ой модон, гараха аргагүй намаг, уhан. Японой сэрэгшэд эндэ добтолго хэгдэхэ гэжэ хүлеэгээгүй байба. Ой модон соо ябаhан хадаа модо хорсодэжэ, сабшажа, тэрэнээ намаг дээгүүр дэбдезд, гараса хэжэ, гэнтэ добтолон ороходонь Японой сэрэгшэд түргөөр сухарин тэрьелхэ баатай болоо. Һүшиндөө добтолгөёо амжалтатайгаар хэhэнэй ашаар шухала удха шанартай харгы эзэлhэн байгаа. Тиин тибан хоног соо ушатаха нойргүй дайсанаа намнажа ябахадань, японой сэрэгшэд хаа яа буудадаг байгаа. Дайсанаа намнаhаар Хитадай дэбисхэр дээрэ байдаг Муданьцзян хото хүрэгдэбэ ха. Хүндэ хүшэр ажал зам. Ааяма зунай халуун, ууха үhан хомор, солдадуud ундаа хүрэжэ ангаха, хатуу хүтэл дабаан дабагдаа hэн даа. Содбо Будаевич тэрэ байлдаанда японой танк буудажа үрдөгдүй. Юундэб гэхэдэ, манай сэрэгшэд хүсэтэйгөөр добтолон орожо, Японой сэрэгшэдтэ амяа татахын аргагүйгөөр урагшаа дабшаа бшуу. Тиихэдэнь лэ тэдэнэр түргөөр тарьелхэ, үрдеэгүй сэрэгшэд пленд ороhо баатай болоо.

Содбо Будаевич 1945 оной сентябрийн хоёрто Хондхезь гэжэ станцида дайгаа дүүргэhэн байгаа.

Японтоной бээ тушааhан хойно дивизийн сэрэгшэд Харбин хотодо байрлаба.

Зүүн зүгтэхи дайн түргөөр дүүрэжэ, 1946 оной май hарада Содбо Будаевич Шандибаев нютагаа бусажа ерэhээр, «Баргузин золото» комбинадтаа 1960 он болотор алта малтагшаар хүдэлhэн байна. Алта малтаха гээшэ ехэл хүндэ ажал болоно. Ходо газар доро ябаха, оньhон техникэ муутай, тулюур байгаа. Заримдаа үдэрэй туршада юушье олонгүй бусаха саг олоор үзэгдэдэг hэн.

1960 онhоо 1972 он болотор, пенсидэ гаратараа харгы заhабарилгын нэгэдэхи управлениндэ модошо дархаhаар хүдэлөө. Пенсидэ гараhанайнгаа hүүлээр 1976 онhоо Улаан-Удэ хотодо ажаhуудаг болонхой.

Содбо Будаевич наhанайнгаа нүхэр Донара Очировнатаяа табан хүүгэдээ хүмүүжүүлжэ, бултыень хүл дээрэнь гаргаа. Борис хүбүүнинь милицийн майор Хиагтын аймаг дотоодын хэрэгүүдэй таhагай начальнигай орлогшоор хүдэлнэ. Володинь милицийн лейтенант, басагад—Людмила наймаалагша, Екатерина 32-дохи hургуулида хари хүлэнэй багша, Тамара 25-дахи hургуулийн директорэй орлогшоор хүдэлнэ. Содботон олон зээнэртэй, гушанартай болонхой.

Содбо Будаевич өөнэмнай наhаараа хара ажал дээрэ ябаhан хүн болоно. Үнгэрхэдөө пенсидэ гараhан хойноо үшөө 20 жэл шахуу хүдэлөө. Тиигэбэшье хүнгэн сарюун, шамбай зандаа.

Содбо Будаевич Шандибаевай үбсүүндэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын орден, хэдэн медаль hаалгаа.

Ч.-Д. БУДАЕВ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ алишье фронт дээрэ ами наhаяа хайрлангүй дайлалдажа гараhан аха нүхэдэйнгөө урда дохин hүгэдэжэ, тэрэ баатар габьяаень хүндэлжэ ябаха гээшэ бидэнэй нангин уялга мүн!

Мүнөө үбгэ наhан болоhон эдэнэр республикэ соогоо үнгэргэгдэжэ байдаг хэмжээ ябуулганууда эдэбхи үүсхэлтэйгээр хабаадалсажа, өөhэдынгөө баян дүй дүршэлые дамжуулхын түлөө оролдоно. 1990 оной Илалтын үдэр буулгагдаhан энэ зураг дээрэ Эхэ ороноо фашис эзэмдэгшэдhээ сүлөөлхын түлөө үнэн зүрхэнhөө оролдоhон дайнай ветерануд Б. Б. Цыденов, П. Э. Ринчинов, С. Д. Ламожапов.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВЭН фото.

ИНАГ ДУРАН, БАЙГАЛ, «ЧИИГИСХААН»...

Арюухан Байгалай эрьедэ залуушуул сугларжа, гурбан үдэрэй туршада хүдэлөө, хүхеэ, сэнгээ, танилсаа. Программын ёһоор олон һонирхолтой хэмжээнүүд хараалагдаһан байба. Нэрлэбэл, «Залуушуул ба саашанхи хүгжэлтэ» гэһэн темээр эрдэмэй-практическа конференци, «Фестивалиин дангина» гэжэ конкурс, бизнесменүүдэй конгресс ба бусад.

Фестивалиин лагериие нэлгэ ямар һонирхолтойгоор үнгэрөө гэшэб! «Байгалай долгинууд» турбазын далай руу гарадаг модон палааха дээрэ Буряад Республикын арадай артист, Россин габьята артист В. Бальжинимаев гаража, сугларагшадые халуун үгэнүүдээр, хонгёо дуугаар амаршалба. Айлшад зандан бүреэ модондо үнгэтэ хадагуудые уяна. Концерт-наадан улам ульгамдаа орожо, Мацаг Ношкаевагай дуулаһан хальмаг арадай дуун, «Джангар» эпосые түүрээлгэ, Туваһаа бууһан Евгений Солун гэгшын хоолойнгоо түбэнгеэр дуу гүйсэдхэлгэ, залуушуулай «хип-хоп» хатаралга, хүгжэмэй-уран һайханай «Тэнгэри» студиин солист Андрей Чимитдоржиевай, Елена Антоновагай «Хүршын басаган», «Алтан сэсэгүүд»... — юрэдөө, һонирхолтой, ялас гэмэ номернууд олон байгаа. Һүүлдэнь фестивалиин лагериин түүдэг носоогдожо, хажуугаарнь зон мүн лэ хатаржа байгаа бэлэй. Энэ һүниндөө хэншье үнтаагүй хаш. Бултадаа дискотекэдэ хатараа һэн.

Монгол арадай делегациндa хоёрдохи үдэр дуулаһан үгтэжэ, эдэнэр бэлиг шадабаряа, арадайнгаа ёһо заншалнуудые, зэр зэмсэгүүдыень, юрэдөө, эртэ урдаһаа сахижа ябадаг хүндэмүушэ зангаа, онсо шэнжэтэй арадайнгаа харилсаанай, бэе бэедээ хандасын, дуунай түхэлэ маягые дамжуулжа дэлгэхые оролдоо. «Энхэлэг» лагериин эгээл захада, Байгалай эрьедэ, сагаан һэеы гэр табигданхай байба. Хоёр сэрэгшэд хажуудань зогсоно. Монгол залуушуул уусана задалаад (хониной эгээл хүндэтэйдэ тоологдодог мяхыень айлшадтаа барьяад), айраг, сэгээ табяад, хаан, хатанаа шэрээдэ һуулгаад, олон тоото айлшадые хүндэмүушэ ёһоор угтаба. Мүнөөнэй хүгжэмэй техникын түйлалта — үнгэтэ видео «Мандухай сэсэн хатан» фильмһээ хэһэгүүдые, «Чингисхаан» ансамблиин дуу гүйсэдхэхые дамжуулба, харуулба. С. В. Калмыков, Чехо-Словакиһаа Монголдо байдаг элшэн сайд Иржи Шима гэгшэд эгээл хүндэтэй айлшадта тоологдожо, шэрээдэ һуулгаадаад, сагаан эдеэндэ, мяханай хүндэдэ хүртүүлэгдээ. Иржи Шимын долоотой-наматайхан басаган Монголдо, мүн Буряадташье мэдээжэ болоһон «Аяны шубууд» гэжэ дуче зүрхэ сэдьхэлэй уярмаар гүйсэдхэжэ, сугларагшадай, мүн эсэгынгээ өөгшөөлдэ, магтаалда хүртэнэ.

Нүгөөдэ байшан соо «Залуушуул ба хүгжэлтэ» гэһэн эрдэмэй-практическа конференци үнгэрэгдэжэ, шина гэжэ отог изагууртан, тюркскэ хэлэ, бэшэлгэ. Чингис хаан тухай һонин мэдээсэлнүүд, һанамжануд сэностоо бэлэй.

Үдэшэлэн «Фестивалиин дангина» гэһэн конкурс эхилжэ, олон ороной арбан басагад хабаадаба. Нэрлэбэл, Туваһаа Марианна Куннам, Үбэр-Монголһоо Цэнгэл, Заяатын Цэсэг, Монголһоо Алтайн Шижирмаа, Байгал, Хальмагһаа Люба Шарапова, Буряад ороноо Валя Дугарова, урдань нимэрхүү конкурснуудта хабаадаһан Аюна Радиаева, Светлана Занданова, Люда Бадмаева гэгшэд болоно. Айлшад-дангинанар арадайнгаа гоё һайхан хубсаһа үмдэнхэй ябаа, харин манай басагад олонхи ушарта европейскэ моодын түхэл маягаар хубсаланхай гараа һэн. Шулуу бэлэглэһэн хубүүнэй сэдьхэлыень тааха гэһэн конкурсдо, минии һанахада, эгээл эрхимээр Үбэр-Монголой Цэнгэл басаган харуусаа. Тэрэ «энэ хубүүн намда сахюур шулуу бэлэглээ. Тиимэһээ гал мэтэ соробхилхо зүрхэ сэдьхэлтэй, зоригтой хубүүн гээд тэрэнние һананаб» гэжэ хэлээ һэн. Оршуулагшадай талаар ахирхан байжа, айлшад-дангинанар мэгдээ бэлэй. Һүүлэй һүүлдэ түрүү һуурине БГПИ-гэй оюутан, Бэшүүрэй районһоо ерэһэн Валя Дугарова эзэлбэ. Хальмагай Люба Шарапова, Монголой Алтайн Шижирмаа мүн лэ олондо һайшаагдаа, тусхай һууринуудта гараа һэн. «Чингисхаан» ансамбль хүгжэм, дуугаа дэлгэжэ, номер бүхэнинь залуу харагшадай халуун дэмжэлгээр үдэшэгдэбэ. Эндэ нэгэ ажаглалта хэмээр. Япондо гастрольдо ябаһан «Чингисхаан» залуушуулай энэ фестивалиин үрилга-бэшэг абаа, монгол угсаата залуушуултай һаналаа нэгэдэжэ, нэгэн амин боложо байхадэ, хажуу тээ байжа болохогүй гэжэ тоолоод, тэрэ дары Улаан-Баатар руу ниидэжэ, хоёр часай туршада хубсаяа һэлгээд лэ, Улаан-Үдэ зорёо һэн. Харин манайхид прожекторнуудэй хүсэнэй бага байһанһаа, тиигээдшье нэгэ прожектор тэнэршоо бэлэй, бүхы артистнуудые тайзан дээрэ гаргажа шадабагүй. Нигэжэ дэлхэй дээрэ мэдээжэ, олоной дура буляаһан рок-ансамбль «Чингисхаан» тэрэ үдэшэлэн түригдөөд, эгээл мүнөө бүхы бэлигээ гаргажа, дуунуудаа тангюурдажа орооо һэн. Тэрэ бүхэли һуниндөө залуушуулда дуунуудаа бэлэглээ.

Байгалай эрьедэ үнгэрэгдэнэн гурбадахи үдэртэ монгол угсаата арадуудай оюутадай конгресс, бизнесменүүдэй конгресс үнгэрэгдэбэ. Эндэ фестивальда зөбаадагшадай Декларацы бэталагдан абтаа, бизнесменүүд залуушуулай хүдэлөөнине дэмжэгшэдэй жасын эмхидхэлэй үүсхэлтэ бүлэг байгуулаа. Би зарим айлшадтай танилсаа һэм. Тэдэнэй һанамжануд:

Хавдал Нурлан, монгол угсаата арадуудай оюутадай түбэй саг дары, түргэн бүлэгэн (энэ бүлэгые экстремис бүлэг гээд нэрлэдэг) гэшүүн, оюутан: Манай фестиваль Улаан-Баатарһаа эхи абахадаа, «монгол угсаата арадуудай» гээд нэршэһэн юм. Харин танай республикын түлөөлэгшэд, хүтэлбэрилэгшэд удхыень хазагайруулжа, ород арадһаа айжа (монголнуд сугларалд, хүсэеэ нэгэдүүлжэ байна гээд ойлгохол!), «Ази-Номгон далайн харьяата газарай фестиваль» гээд нэрлэбэ. Энэнь угаа буруу гээд мэдүүлнэб. Юундэб гэхэдэ, Ази-Номгон далайн харьяата газарта япон, солонгос, хитад..., юрэдөө, монгол угсаатан бэшэ арадуудай ажаһууна ха юм. Улаан-Баатарта үнгэрэгдэһэн 1-дэхи фестивальда япон залуушуул байгаа һэн. Гэбэшье эдэнэр фестивальда хабаадагшад бэшэ, айлшад гэжэ тоологдоо һэм шуу. Тиимэһээ бидэ монгол оюутад, манай фестиваль одоол монгол ёһо заншалнуудтай, арадаймнай жэнхэни онсо шэнжэтэйгээр үнгэрэгдэнь бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн хүдэлхэбди. «Чингисхаан» дэлхэйдэ мэдээжэ ансамбль, харин эндэ түригдөөд байгаа, бэлигээ дэлгэхыень удаан сагта хүлеэгдээ, тиимэһээ эдээндэ хүндэгүйгөөр хандаа гэжэ һанамжалнаб. Гэбэшье манай фестиваль политическэ хэрэлдээн бү болог лэ.

Нимэ гүйлта, хүсэлэнгүүдые «Рейтер» агентствын Монголдохи корреспондент Петер Хэннем, Чехословакиһаа Монголдо байдаг элшэн сайд Иржи Шима, Үбэр-Монголой делегаци намтай хөөрэлдэхэдөө, хэлэжэ байгаа һэн. Харин манай республикын хүтэлбэрилэгшэд энээн тухай юун гэжэ һанана хаб?

Н. ЦАКИРОВА, «Калмыцкие брокеры» фирмын директор:

Элистэдэ үнгэрэгдэхэ 3-дахи фестивалиин генеральна спонсор болоогүйшье һаа, бүхы арга боломжёо хэрэгдэн, нимэл баян, дэлгэрээр үнгэрхэдэнь хүсэ шадалаа элсүүлхэб. Эндэ үнгэрэгдэһэн фестиваль намда ехэтэ һайшаагдаа.

И. ГОМБОИН.

ЗҮРАГҮҮД ДЭЭРЭ. Туваһаа ерэһэн Евгений Солун хоолойнгоо түбэнгеэр дуулана; Фестивалиин гол эмхидхэгшэ С. В. Калмыков монгол һэеы гэртэ хүндэлүүлбэ; «Фестивалиин дангина» Валя Дугарова; Буряад хатар ульгам даа!

А. ШАГДАРОВАЙ фото.

Barcelona'92

БАЯРТАЙ, БАРСЕЛОНО! УУЛЗАТАРАА, АТ

БАРСЕЛОНО. (ИТАР — ТАСС). Дүрбэн жэлдээ нэгэ удаа үнгэргэдэжэ байдаг спортын эгээл ехэ һайндэр — XXV Олимпиин нааданууд Испаниин Католони провинциин түб Барселоно хотодо баярай оршон байдалда дүүрэбэ. XXV Олимпиадын гал 16 үдэр соо эндэ соробхилжо байгаа. Зүнай Олимпиин нааданууд ые хаалгын баяр ёһолол испан арадай алдар суута «Фламинго» хатар наадаар эхилээ. Ороной арад түмэнэй заншалта галай хатар сугларагшадые, харагшадые ехэтэ һонирхуулһан байха юм.

Олимпиин нааданууд та хабаадаһан дэлхэйн бүхы түбиин 172 ороной элдэб үнгэтэй тугууд стадионой ногоон талмай дээрэ гаргагдаа. Бүхы дэлхэйдэ Олимпиадын наада бэлэглэһэн Грециин туг жагсаалай манлайда дабшана. 1996 ондо XXVI Олимпиин нааданууд ые үнгэргэхэ США-гай Атланта хотын түлөөлэгшэд тугаа барижа ябана.

Олимпиадын мүрысөөнэй дүнгүүдээр СНГ-гэй суглуулагдамал команда ехэ амжалта түйлажа, тусхайта бэшэ тоологоор түрүү һуури эзэлбэ. Манай ороной спортсменүүд 45 алтан, 38 мунгэн, 29 бронзо медальда хүртөо. Тиигэжэ дүн хамта 112 медаляар шагнагдаһан байна. Энэ хаяа СНГ-гэй суглуулагдамал командын гэшүүдэй толотомо илалта гээшэ. Мүнөө манай ороондо хэды хүшэр хүндэ сагай тохёолдожо байгаашье һаань, урдын СССР-гэ ородог республикануудай түлөөлэгшэдэй нугаршагүй хүсэл зоригтой байһые мүрысөөнэй дүнгүүд тодо хурсаар элирхэйлэн гэршэлнэ. США-гай суглуулагдамал команда 37, Германиин спортсменүүд 32, Хитадан түлөөлэгшэд 16, Кубын агледууд 14, Испаниин команда 13 алтан медаляар шагнагдаба. Дүн хамта дэлхэйн 64 ороной спортсменүүд али бүхы медальнуудта хүртэһэн байха юм.

Барселоно хотын мэр, Олимпиин нааданууд ай эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ Паскуаль Маргаль үгэ хэлэхэдээ, эмхидхэлэй комитедэй гэшүүдтэ, тренернүүд болон мэргэжэлтэдтэ, полициин хүдэлмэрилэгшэдтэ баяр баясхалан хүргөө. Энэ ехэ нааданай үнгэргэдэжэ байха үедэ гажа бүрүү нэгэшье үйлэ хэрэгэй тохёолдоогүй байһыень онсолон зааба. Сентябрь һарада Барселоно хотодо үшөө нэгэ Олимпиада үнгэргэдэхэ. Энэ ехэ нааданудта эрэмдэг хүнүүд хабаадаха. Тиин мүнөө XXV Олимпиин нааланууда хабаадаһанайтнай, дэмжэһэнэйтнай түлөө бүхы хүнүүдтэ үшөө дахин баяр баясхалан хүргэнэб гэжэ Барселоно хотын мэр үгээ түгэсхөо.

Уласхоорондын олимпийскэ комитедэй президент Хуан Антонио Самаранча нигэжэ хэлэбэ:

— Иимэ ехэ наада эмхитэй һайнаар үнгэргэхэ арга олгоһонойнь түлөө Барселонодо, хотын бүхы хүн зондо ехэ баярые хүргэнэб. Түвалһан олон мянган хүнүүдтэ бултандань асари ехэ баясхалан хүргэжэ байһанаа мэдүүлнэбди. Олон мянган спортсменүүд Олимпиадын гол геройнууд болоо. Энэ Олимпиада Барселоно хотын түүхэдэ шэнэ хуудаһа, шэнэ үе саг нэгээ. Үрэ түүгэс эмхидхэлэй ехэ ажал ябуулһанайнь түлөө Уласхоорондын олимпийскэ комитедэй президент Барселоно хотын мэр Паскуаль Маргальда Уласхоорондын олимпийскэ хүдэлөөнэй хүндэтэ орден барюулба. Дүрбэн жэлэй үнгэрхэдэ, удаадахи XXVI Олимпиада США-гай Атланта хотодо болохо юм.

Баяртай, Барселоно! Баяртай, Испани!

Удаань XXVI Олимпиадын туг Атланта хотын мэр Джексондэ барюулагдаба.

Гунигтай аялга хүгжэм

Зуһаландаа огородой эдеэ ургуулагшадта

ЭНЭ ҺАРЫН ЗҮБШЭЛ

Август һара соо үхэр нюдэнэй, крыжовнигой, жэмэсые түүжэ суглуулһанайнгаа удаа сагаан шүүдэртэ үбшэндэ нэрбэгдэжэ сайгаад, хара хүрин бүдэртэй болоһон, мүн хатажа, абаахайн шүлһэндэ орёогдоһон жэмэсүүдыень суглуулжа галдаха хэрэгтэй. Жэмэстэ-модоной сагаан шүүдэртэ үбшэндэ дайрагдаһан һөөгүүдые 10 литр уһан соо 3 грамм марганцевокислэ кали, 50 грамм хлористо кали гү, али 100—200 грамм суперфосфат хэжэ, һайса худхаһанайнгаа һүүлээр сасагты. Энэ холисын ороондо 10 литр уһан соо 100 грамм фосфадай динатрий холижо хэрэглэхэдэ болохо, үгы һаа үнэнэ, ухэрэй шабааһа эдеэшүүлһэн уһаар, мүн үжэһэн убһэ уһан соо байлгаад сасахада болохо.

Набшаһан дээрэ шүлһэтэ хашагай олоор үдэһэн байгаа һаань, 0,75 процентнэ карбофосоор гү, али 0,2 процентнэ трихлорметафосоор сасахада болохо. Хэрбээ набшаһадай доодо талада жэбэ шэнги юумэнэй, дээдэ таладань сагаан-шара бүдэрэй бии болоо һаань, 1 процентнэ бордоско шэнгэн бодосоор, үгы һаань, 0,4 процентнэ купрозанаар сэсэргэхэ хэрэгтэй.

Август һара соо зэдэгэнэ (земляника) һуулгахада ехэ зохид байдаг. Хартаабха, помидор, кабачки, үгэрсэ, тыквэ урид һуулгаһан газар дээрээ зэдэгэныи һөөг бүтаригты, юуб гэхэдэ, газарай эдэ эдеэнһээ зэдэгэнэдэ үбшэн халдадаг: һөөгынь газар дээгүүр халбайгаад, наршыжа, улаан үнгэтэй болоод, хаташадаг. Үбшэнһөө боложо хатаһан һөөгөө малтажа абаад, галдаха хэрэгтэй. Һуурилань 3—4 һарын туршада юушье бү таригты. Нүхыень хлорно избёосхоор гү, али 4 процентнэ формалинаар сүршэгты.

Зэдэгэныи набшаһадые үтэ хорхойнуудай, сохын ехээр химэлээд байгаа һаань, 0,75 процентнэ карбофосоор гү, али 0,1 процентнэ ровикуртаар сасагты.

«Жэмэстэ модод болон һөөгүүдыс үбшэнһөө ба хорхой шумуулһаа яажа аршалхаб» гэһэн номһоо абтаба.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ:

ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б. М. Ж. (зарюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э., ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ Б. Ц.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив.

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23 «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай—2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшоноров — 2-68-08, 2-62-62, зарюусалгата секретариин—2-50-52, секретариадай—2-66-76, таһагууд: соведуудэй хүдэлмэриин ба нийтын эмхинуудэй —2-34-05 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономи ческа—2-64-36, (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон һургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; 2-67-81 олонлитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; спортуулгын—2-60-91; коммерческэ—2-35-84; корректорнуудэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй (выпускающинуудай)—2-35-95, манай корреспондент: Агинскда—3-45-94.

Буряад Республикын Министрнүүдэй Совсдэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери—2-54-54, вахта—2-56-62.

Газетэ жэлдээ 260 дахин гараха. Хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй. Газетын индекс 50901. Тираж 7.500. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг: 24.05.

Буряад Республикын Хэблэлэй ба олонлог мэдээсэлгын министерствын республиканска типографида газетэ барлагдаа хэблэгдэбэ. Директорэйнь телефон 2-40-45.